

Yetişkin Bağlanma Ölçeklerinin Kategoriler ve Boyutlar Düzeyinde Karşılaştırılması

Nebi Sümer*

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri'nin (YİYE) faktör yapısı incelenmiş ve yetişkin bağlanma stillerini ve boyutlarını ölçmede yaygın olarak kullanılan üç ölçek (İlişkiler Anketi, İA; İlişki Ölçekleri Anketi, İÖA ve YİYE) kullanılarak bağlanma ölçümlerinin yordama gücü kategori ve boyutlar temelinde karşılaştırılmıştır. Üniversite öğrencileri (N = 272) üç bağlanma ölçeği ve bağlanmayla kuramsal olarak ilişkili olan yedi karşılaştırma değişkeni ölçeğinden (benlik saygısı, benlik belirginliği, sürekli kaygı, ayrılık kaygısı, başkalarını memnun etme, onaylanmama kaygısı ve yalnızlıktan hoşlanma) oluşan anket bataryasını doldurmuşlardır. Bulgular YİYE kullanılarak bağlanma kaygısı ve kaçınma boyutlarının güvenilir olarak ölçüldüğünü göstermiştir. Kategoriler düzeyinde yapılan analizler bağlanma stilleri arasında karşılaştırma değişkenleri üzerinde gözlenen farklılıkların, genel olarak her üç ölçek için de Dört Kategori Modeli'ne uygun olduğunu göstermiştir. Diskriminant analizi sonuçları YİYE'ye göre oluşturulan bağlanma kategorilerinin dörtlü modeli ve İÖA'dan daha belirgin olarak yansıttığını göstermiştir. Bağlanma boyutlarının ve ortak etkilerinin yordayıcı olarak kullanıldığı regresyon analizleri ise boyut düzeyindeki ölçümlerin kategori düzeyindeki ölçümlerden daha çok varyans açıkladığını ve yordama gücünün daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bulgular geçmiş çalışmalar ışığında değerlendirilmiş ve araştırmacılara boyut düzeyinde ölçüm ve analizleri kullanmaları için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Bağlanma kaygısı, kaçınma, bağlanma kategorileri, bağlanma boyutları

Abstract

In this study, first, the factor structure of the Experiences in Close Relationships Inventory (ECR) was examined, and then, the predictive power of attachment categories and dimensions were compared by employing the three scales commonly used in measuring adult attachment styles and dimensions (the Relationships Questionnaire, RQ; the Relationships Scales Questionnaire, RSQ; and the ECR). University students (N = 272) completed a set of questionnaires consisting of the three attachment measures and seven scales theoretically associated with attachment styles (self-esteem, self-concept clarity, trait anxiety, concern over separation, pleasing others, concern for approval, and autonomy). Results revealed that the anxiety and avoidance dimensions of attachment were reliably measured by the ECR. Overall, analyses using the attachment categories demonstrated that the differences between the attachment styles on the dependent variables were consistent with the premises of the Four Category Model for all scales. Results of the discriminant function analyses on the attachment groups showed that the attachment groups formed on the basis of the ECR dimensions were more congruent with the Four-Category Model than the attachment groups formed using the subscales of the RQ and the RSQ. Regression analyses using attachment dimensions and their interactions as predictors of the dependent variables revealed that attachment dimensions accounted for much larger proportions of variances and had stronger predictive power than the attachment categories. Findings were discussed on the basis of previous studies and it was recommended that future researchers utilize dimensional analyses and measures.

Key words: Attachment anxiety, avoidance, attachment categories, attachment dimensions

*Yazışma Adresi: Prof. Dr. Nebi Sümer, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü 06531, Ankara.

E-posta: nsumer@metu.edu.tr

Yazar Notu: Yardım ve katkıları için Dr. Derya Güngör, Gül Günaydın ve Emre Selçuk'a teşekkürlerimi sunarım.

Bowlby'nin (1969/1982, 1973) bağlanma kuramı yakın ilişkilerde yaşanan bilişsel, duygusal ve davranışsal süreçleri açıklamada yaygın olarak kullanılmaktadır. Hazan ve Shaver'ın 1987 yılında basit kâğıt kalem ölçekleri kullanılarak çocuklukta gözlenen davranış örüntülerinin benzer dinamiklerle romantik ilişkilerde de gözlenebileceğini gösteren araştırmaları ile başlayan çalışmalar, bağlanma kuramını sosyal psikoloji alanında yaygın olarak başvurulmuş bir çerçeve kuram haline getirmiştir (Hazan ve Shaver, 1994; Shaver ve Mikulincer, 2002). Yetişkin bağlanma üzerine yapılan araştırmalar, bağlanma stil ya da boyutlarını ölçmeyi amaçlayan farklı içerik ve yordama gücüne sahip çok sayıda ölçüm aracının geliştirilmesine yol açmıştır (bkz., Bartholomew ve Shaver, 1998; Brennan, Clark ve Shaver, 1998; Fraley ve Waller, 1998).

Bu kapsamda, yetişkin bağlanma örüntüsünü Bartholomew'un (1990) dört kategori modeli kapsamında ölçmeyi amaçlayan iki ölçek, İlişki Anketi (Relationships Questionnaire, RQ) ve İlişki Ölçekleri Anketi (Relationships Scales Questionnaire, RSQ), Sümer ve Güngör (1999) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış ve Türk örneklemi üzerinde kullanılmaya başlanmıştır. Ancak son yıllarda, bağlanma stillerini ölçmede kullanılan ölçeklerin dayandıkları kavramsal temel ve yordama gücü bakımından farklılıklar gösterdikleri gözlenmiştir (örn., Carver, 1997; Fraley ve Waller, 1998; Shaver ve Mikulincer, 2002). Son çalışmalarda bağlanma stilleri yerine temel boyutların ölçülmesinin daha geçerli bir yöntem olabileceğine ilişkin bulgular elde edilmiştir (Brennan ve ark., 1998; Fraley ve Waller, 1998). Ayrıca, aynı kavramsal temele dayanan ve benzer bağlanma boyut ya da stillerini ölçmeyi amaçlayan farklı ölçeklerin ölçüm geçerliklerinin de farklılaştığı bulunmuştur (Bartholomew ve Shaver, 1998; Shaver ve Mikulincer, 2002). Bu nedenle, bu çalışmanın amacı yetişkin bağlanma stillerini ölçmede yaygın olarak kullanılan üç ölçeği; İlişki Anketi (İA), İlişki Anketleri Ölçeği (İAÖ) ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), öl-

çüm, yordama ve ayırma gücü temelinde karşılaştırmaktır.

Bağlanma Stil ve Boyutlarının Ölçülmesi: Kısa Tarihçe

Bağlanma kuramı duygusal gelişim ve kişilik gelişimi süreçlerini ve bunlara dayalı bireysel farklılıkları anlamak bakımından zengin bir kavramsal çerçeveye sahiptir. Simpson ve Rholes (1998) bağlanma kuramını, normatif süreçler ve bireysel farklılıklar olmak üzere iki temel unsura dayalı olarak anlamının daha doğru olacağını belirtmektedirler. Normatif süreçler Bowlby'nin (1969, 1973) bağlanma kuramı temelinde, türe özgü davranış örüntülerini ve yaşam boyu duygusal gelişim sürecini açıklar. Basit anlamda normatif süreç, yeni doğanın hayatta kalma şansını artırma güdüsü temelinde evrimsel bir işlevle şekillenen "bağlanma davranışsal sistemleri" dinamiğine tekabül eder. Bu dinamik, kültürdeki bağlanma ve çocuk yetiştirme davranışlarına göre şekillenerek, asıl işlevini yitirmeden farklı örüntülerle çocuk ile onu büyütenler arasındaki ilişkiye yansır.

Bu genel çerçeve içinde, Bowlby (1969, 1973) ve Ainsworth (1989) bağlanma stillerini, erken yaşlarda ebeveynlerle olan etkileşimin kalitesi temelinde şekillenen ve ileriki dönemlerde yakın ilişkilerdeki beklentileri, inançları, ihtiyaçları, duygu düzenleme stratejilerini ve sosyal davranışları etkileyen örüntüler olarak ele almışlardır. Bu yönüyle farklı bağlanma stilleri, bireysel farklılıklara dayalı süreçleri anlamada ana prototipler olarak kabul edilir. Simpson ve Rholes'un (1998) belirttiği gibi, bağlanmada bireysel farklılıklar yaklaşımı normatif süreçten kalıcı ve sistematik sapmaları incelemeyi amaçlar.

Bağlanmada bireysel farklılık çalışmaları, Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall'in (1978) erken yaştaki çocukları, annelerinden ayrılma ve yeniden birleşme durumlarındaki duygusal tepkilerine göre farklı bağlanma stilleri içinde sınıflandırdığı araştırmaları ile başlamıştır. "Yabancı Ortam" yöntemi kullanılarak yapılan bu çalışmalarda, Ainsworth ve

arkadaşları anne ve çocuk arasındaki bağlanmayı; güvenli, kaygılı ve kaçınan olmak üzere üç temel kategoride sınıflandırmışlardır. Zamanla bu kategoriler yetişkin bağlanma örüntülerini incelemek için temel kavramlar olarak kullanılmış ve iki ayrı ölçme yöntemine dayalı olarak araştırılmıştır. Birinci yöntem, gözlem görüşme tekniği temelinde yetişkin bağlanma stillerinin ölçülmesini amaçlamakta ve daha çok klinik kökenli araştırmacılar tarafından kullanılmaktadır. Bu gelenekte en yaygın kullanılan ölçek; orijinali George, Kaplan ve Main (1985) tarafından geliştirilen Yetişkin Bağlanma Görüşmesi'dir (YBG; Adult Attachment Interview). YBG aslında çocuklarda gözlenen farklı bağlanma stillerinin nedenlerini anlamak için geliştirilmiş bir ölçektir. YBG bağlanmayı çekirdek aile içinde ebeveyn ve çocuklar arasındaki ilişkileri temel alarak ölçer ve yetişkinleri güvenli-özerk, saplantılı, kayıtsız-kaçınan ve yönelim sorunlu olmak üzere dört grupta sınıflandırır. Ölçek, çocukluktaki olumlu ve olumsuz anıları hatırlama, öyküleştirme ve anlamlandırma düzeylerindeki uyumu analiz ederek, daha çok bilinçaltı süreçleri anlamayı ve mümkün olduğunca savunmadan soyutlanmış bir bağlanma sınıflandırması elde etmeyi amaçlar. Ebeveynlerin YBG ile ölçülen bağlanma stillerinin, çocuklarının bundan bağımsız olarak Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) "yabancı ortam" yöntemi ile ölçülen bağlanma stilleri ile yüksek düzeyde uyuma gösterdiği bulunmuştur (bkz., van IJzendoorn, 1995).

Kuramsal olarak "Yabancı Ortam" geleneğine dayanan ve daha çok sosyal psikologlar tarafından kullanılan ikinci yöntem ise, basit kâğıt-kalem ölçekleriyle bağlanma stilleri ya da boyutlarının, akranlara ya da romantik partnerlere bağlanma temelinde katılımcı beyanıyla ölçülmesidir. Bu yöntem birinci gelenekten bağımsız olarak daha çok yakın ilişkiler konusunda çalışan ve bağlanma kuramını yakın ilişki dinamiklerini açıklamada bir çerçeve yaklaşım olarak gören sosyal psikologlar tarafından geliştirilmiştir ve yaygın olarak kullanılmaktadır (bkz., Bartholomew ve Shaver, 1998; Hazan ve Shaver, 1994; Shaver ve Mikulincer, 2002).

Katılımcı beyanı temelinde ölçüm yaklaşımı ilk olarak Hazan ve Shaver'ın (1987), Ainsworth ve arkadaşları (1978) tarafından ortaya konan üç temel bağlanma stiline yetişkinlikteki romantik ilişkilerde de gözlemlendiğini öne süren çalışmalarıyla başlamıştır. Bu araştırmacılar, yetişkin romantik ilişkilerindeki bağlanmanın çocuk ile ebeveyn arasındaki bağlanmadan farklılaştığını kabul etmelerine karşın (Shaver, Hazan ve Bradshaw, 1988); güvenli, kaygılı-kararsız ve kaçınan bağlanma stillerinin romantik ilişkilerde de ortaya çıktığını öne sürmüşlerdir. Hazan ve Shaver'ın çocukluktaki bu üç stile karşılık gelen üç paragrafın değerlendirilmesine dayalı olarak geliştirdikleri ölçek, çok sayıda araştırmada çok maddeli ölçekler ya da boyutlar olarak farklı biçimlerde kullanılmıştır (örn., Collins ve Read, 1990, Mikulincer, Florian ve Weller, 1993; Simpson, 1990). Bu çalışmalar bağlanma stillerinin ölçülmesinde kâğıt-kalem ölçeklerinin yaygın olarak kullanılmasına yol açmış ve 90'lı yıllarda yetişkin bağlanma stillerini ölçmeye yönelik çok sayıda ölçüm aracı geliştirilmiştir.

Daha sonraki çalışmalarda bağlanma stillerini katı kategoriler yerine, Bowlby'nin iki *içsel çalışan (zihinsel) modeli (benlik ve başkaları modelleri)* temelinde ya da Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) diskriminant fonksiyonlar olarak tanımladıkları *iki boyutlu düzlemde yerleştirilmiş bölgeler* olarak tanımlamanın daha doğru olacağı ileri sürülmüştür (Bartholomew, 1990; Fraley ve Waller, 1998; Shaver ve Mikulincer, 2002). Bu kapsamda ilk olarak Bartholomew (1990), Bowlby'nin öne sürdüğü benlik ve başkaları modellerinin olumlu ya da olumsuz olmasına göre dört temel bağlanma örüntüsü tanımlamıştır. Olumlu benlik modeli, başkalarının onayından bağımsız olarak gelişmiş yüksek özsaygı ve kuşku duyulmadan kabul edilen içselleştirilmiş bir "sevilebilirlik" duygusu olarak tanımlanabilir. Olumsuz benlik modeli ise düşük özsaygı ve başkalarından onay alma gereksinimi olarak tanımlanabilir. Olumlu başkaları modeli, başta bağlanma kişisi olmak üzere kişi için önemli olan başkalarının "güvenilir" ve gerektiğinde "ulaşılabilir"

lır” olduğuna ilişkin olumlu beklenti ve inançları içerir. Olumsuz başkaları modeli ise başkalarının “güvenilmez” olduğuna ilişkin kronik inanç ve ön-kabulden beslenen yakınlık kurmaktan kaçınma, sosyal destek alma ve verme konusunda kayıtsız kalma ve yakın ilişkilerden olumsuz beklentiler taşıma gibi tutum ve davranışları barındırır (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Griffin ve Bartholomew, 1994a; Sümer ve Güngör, 1999).

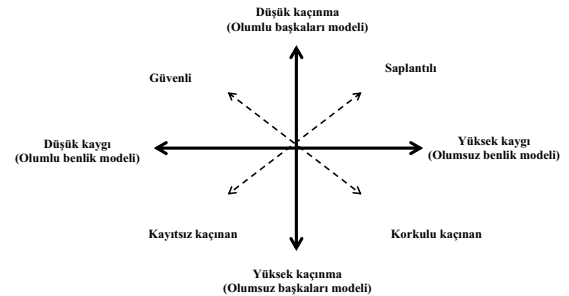
Bartholomew (1990; Bartholomew ve Horowitz, 1991) dört bağlanma stilini bu temel boyutların kesişme noktalarında tanımlamıştır. Güvenli bağlanma stili olumlu benlik ve başkaları modelleri ile tanımlanırken bunun zıt kutbunda yer alan korkulu stil olumsuz benlik ve başkaları modeli ile tanımlanmaktadır. Birbirinin kavramsal olarak karşıtı olan diğer iki bağlanma stilinden saplantılı stil olumlu başkaları ve olumsuz benlik modeli kombinasyonu ile tanımlanırken, kayıtsız stil olumsuz başkaları fakat olumlu benlik modeli ile tanımlanmaktadır. Bağlanma davranışlarının Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) yaklaşımına uygun olarak hem temel boyutlarda hem de bağlanma örüntülerinde tanımlanmasının ölçüm bakımından avantajları olduğu ileri sürülmüştür (Griffin ve Bartholomew, 1994b).

Bartholomew ve arkadaşlarının çalışmalarını izleyen diğer çalışmalarda da genellikle bağlanma boyutlarının kategorilerden daha betimleyici olacağı öne sürülmüş ve temel boyutlar düzeyinde bağlanma stillerinin tanımlanması yaygın olarak kabul görmüştür. Bu doğrultuda, Brennan ve arkadaşları (1998) farklı bağlanma ölçeklerinde kullanılan 323 maddeyi geniş bir örnekleme uygulayarak faktör analiziyle temel boyutları belirlemeye çalışmışlardır. Bu araştırmacılar, faktör analizleri sonucunda yetişkin bağlanma davranışlarının yakın ilişkilerde yaşanan *kaygı* ve başkalarıyla yakınlaşmaktan *kaçınma* olmak üzere iki temel boyutta tanımlandığını göstermişlerdir. Kaygı boyutu yakın ilişkilerde hissedilen reddedilme ve terk edilme konusundaki aşırı duyarlılıktan kaynaklanan bağlanma kaygısını, kaçınma boyutu ise başkalarına yakın olmaktan

ya da başkalarının yakın olmasından ve bağımlı olmaktan hissedilen rahatsızlığı tanımlamaktadır. Brennan ve arkadaşları bu çalışmalar sonucunda kaygı ve kaçınma boyutlarının onsekizer maddeyle ölçüldüğü Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri’ni (YİYE; Experiences in Close Relationships Inventory) geliştirmişlerdir. Ölçekteki her iki boyutun da hem farklı güvenilirlik ölçütleri hem de ölçüm geçerliği bakımından yeterli olduğu gösterilmiştir (Brennan ve ark., 1998; Crowell, Fraley ve Shaver, 1999).

Şekil 1’de gösterildiği gibi, Bartholomew ve Horowitz’in (1991) modeline benzer şekilde, YİYE ile ölçülen kaygı ve kaçınma boyutları kullanılarak kişiler dört bağlanma kategorisi içinde sınıflandırılmaktadır. Kaygı boyutu ile benlik modeli, kaçınma boyutu ile de başkaları modelinin yüksek düzeyde ilişkili olacağı öngörülmüştür (Brennan ve ark., 1998). Güvenli bağlanma stili düşük düzeyde kaygı ve kaçınma boyutunda tanımlanırken, bunun zıt kutbunda yer alan korkulu bağlanma her iki boyutun da yüksek düzeyleriyle tanımlanmaktadır. Saplantılı bağlanma stili yüksek kaygı ve düşük kaçınma ile tanımlanırken, kayıtsız bağlanma düşük kaygı ve yüksek kaçınma kombinasyonu ile tanımlanmaktadır.

Şekil 1’de gösterildiği gibi hem boyutlar hem de tanımlanan bağlanma stilleri bakımından YİYE, dört kategori modelinin bir devamı niteliğindedir. Ancak Bartholomew ve arkadaşları tarafından geliştirilen ölçekler (İA ve İÖA) ve YİYE ölçüm bi-

Şekil 1. Dört Kategori Modeli’nde temel bağlanma boyutları ve kategorileri

çimi ve ölçme gücü bakımından farklılaşmaktadır. Bartholomew ve arkadaşlarının ölçekleri dört bağlanma stiline ölçülmesine dayanmakta ve iki temel boyut olan benlik ve başkaları modelleri, ölçülen dört stilden türetilmektedir. Bartholomew ve Griffin'in (1994b) çalışmalarında gösterdiği gibi dört bağlanma stiline modele uygun olarak hesaplanmasından bağlanma zihinsel modelleri üretilmektedir. YİYE'de ise öncelikle iki boyut (kaygı ve kaçınma) ölçülmekte ve bu iki boyut üzerinde küme analizi kullanılarak dört bağlanma stili (grubu) oluşturulmaktadır. Ölçme teknikleri ve sınıflandırma biçimleri farklı olsa da hem çocuklarda hem de yetişkinlerde kaygı ve kaçınma boyutlarının bağlanma davranışlarını tanımlayan en temel iki boyut olduğu konusunda geniş bir görüş birliği vardır (Fraley ve Waller, 1998).

Son yıllarda bağlanma stillerini ve boyutlarını ölçmek amacıyla geliştirilen ölçekler üç yönüyle karşılaştırılmıştır. Birincisi, farklı modellere dayalı olarak geliştirilen görüşme yöntemine dayalı bağlanma ölçümleriyle çok maddeli Likert tipi ölçeklerin aynı stilleri ölçme konusunda ne oranda uydukları ya da biniştikleri incelenmiştir (örn., Bartholomew ve Shaver, 1998; Jacobvitz, Curran ve Moller, 2002; Shaver, Belsky ve Brennan, 2000). İkinci olarak, bağlanma kategorileri ile bağlanma boyutları ölçüm gücü bakımından karşılaştırılmıştır (örn., Brennan ve ark., 1998). Son olarak da geliştirilen ölçekler ölçüm güçleri bakımından karşılaştırılmıştır (örn., Carver, 1997; Griffin ve Bartholomew, 1994a).

Görüşme tekniğine dayalı ölçekler, bağlanma sisteminde kısmen bilinç dışı ya da bilinç altı süreçler temelinde işlenen savunma stratejilerini ölçmeye yönelik olarak geliştirildiğinden, bu ölçeklerin ölçüm güçlerinin de daha yüksek olacağı ve altta yatan süreçleri temsil etmede daha başarılı olacakları öngörülmektedir (Bartholomew ve Moretti, 2002; Shaver ve Mikulincer, 2002). Bu görüşe uygun olarak, görüşmeye dayalı ölçümlerle kişinin beyanına dayanan ölçekleri karşılaştıran çalışmalar genellikle görüşme tekniğine dayalı öl-

çümlerin bağlanma dinamiklerini ölçme gücünün daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak görüşme ile yapılan ölçümlerle kişinin beyanına dayalı Likert tipi ölçümlerin birbirinden tamamen bağımsız olmadığı da gösterilmiştir. Örneğin, Shaver ve arkadaşları (2000) 135 annenin YBG ile yapılan görüşme kodlamalarının Bartholomew ve Horowitz'in (1991) ölçeğiyle yapılan romantik bağlanma ölçümleri ile anlamlı olarak ilişki gösterdiğini bulmuşlardır.

Bartholomew ve Shaver (1998) görüşme yöntemi ve Likert tipi anketlemeye dayalı farklı ölçeklerin ne oranda uyduklarını inceledikleri çalışmalarında, aynı yöntemeye dayanan ölçekler arasında uyumun görece yüksek olduğunu bulmuşlardır. Görüşme yöntemi içinde en yaygın olarak kullanılan YBG'nin aynı yöntemi kullanan diğer ölçümlerle görece yüksek ilişki gösterdiği fakat Likert tipi katılımcı beyanına dayalı ölçeklerle uyuma düzeyinin zayıf olduğu bulunmuştur. Likert tipi ölçekler ise kendi aralarında orta düzeylerde uyuma göstermelerine karşın, madde sayısına ve ölçtüklere boyuta göre uyuma düzeyleri de farklılaşmaktadır (Bartholomew ve Shaver, 1998).

Ölçümlerin bağlanma kategorileri (stilleri) ya da boyutları temelinde yapılmasına göre karşılaştırma yapıldığında boyut temelindeki binişme düzeyinin kategori temelindeki binişme düzeyinden daha yüksek olduğu görülmektedir (örn., Bartholomew ve Moretti, 2002; Brennan ve ark., 1998; Fraley ve Waller, 1998). Geçmiş çalışmalar boyut düzeyinde ölçüm yapıldığında, altta yatan "gizil" bağlanma dinamiklerinin daha iyi yakalanabildiğini ve bu düzeyde, görüşme tekniği ve katılımcı beyanına dayalı ölçekler arasındaki uyumun da daha yüksek olduğunu göstermiştir (örn., Bartholomew ve Shaver; 1998; Brennan ve ark., 1998). Özellikle, kullanılan kategoriler farklı modellere dayanıyorsa kategoriler arasında binişme çok düşmektedir. Örneğin, Hazan ve Shaver'ın (1987) üç kategori yöntemi ile ölçülen kaçınan bağlanma stili ile Bartholomew ve Horowitz'in (1991) yöntemi ile ölçülen kaçınan-kayıtsız bağlanma stili arasında binişme yok

denecek kadar düşüktür (Bartholomew ve Shaver, 1998). Aynı modele dayalı benzer ölçümlerle yapılan sınıflandırmalar arasındaki uyum da beklenenden düşüktür. Örneğin, Sümer ve Güngör (1999, 1. Çalışma), Bartholomew'in modeline dayalı en yaygın kullanılan iki ölçekle (İA ve İÖA) ölçülen aynı bağlanma stilleri arasındaki korelasyonların .49 ile .61 arasında değiştiğini bulmuşlardır. Bu alandaki araştırmalar, bağlanma boyutları ya da güvenli-güvensiz bağlanma düzlemi içinde farklı noktalara dağılması gereken kişilerin kesin sınırları olan (üçlü ya da dördü) bağlanma prototipleri içine yerleştirilmesinin psikometrik açıdan ciddi sınırlılıklar taşıdığını göstermektedir. Bu alandaki tarama çalışmaları, kategorilerle yapılan prototip ölçümlerinde iki zaman dilimi arasında katılımcıların en az %30'unun kategori (ya da stil) değiştirdiğini ve ölçüm istikrarının düşük olduğunu göstermiştir (Baldwin ve Fehr, 1995).

Fraley ve Waller (1998) prototiplerin ölçülmesine dayalı taksonomik yöntemle boyutlar ve gizil yapılar temelindeki ölçümleri ayrıntılı istatistiklerle "gizil" yapılar temelinde karşılaştırmışlar ve bağlanma stillerini ölçmeye dayalı taksonomik ölçümlerin güvenilirlik ve geçerlik bakımından boyut temelindeki ölçümlerden zayıf olduğunu göstermişlerdir. Fraley ve Waller'in çalışması bağlanma ölçümlerinin, prototiplerle karşılaştırıldığında boyut düzeyinde daha açık bir örüntü sergilediğini; aynı zamanda, ölçümlerin içerik, savunmaya yakınlık, sosyal istenirlik gibi faktörlerin de dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bütün bu ölçütlerde de, prototiplere oranla boyut düzeyindeki ölçümlerin avantajları görülmektedir. Ancak Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) çalışmalarından başlayarak alanda, bağlanmadaki bireysel farklılıkların prototipler (stiller) düzeyinde daha kolay anlaşılması ve anlatılması nedeniyle araştırmacılar arasında boyutlar temelinde analiz hala çok fazla tercih edilmemektedir. Fraley ve Waller, araştırmacıların kategorik ölçümlerden boyut temelli ölçümlere geçmelerinin ölçüm ve "gerçek" bağlanma dinamiklerini anlama bakımından

alana önemli bir yarar sağlayacağını ileri sürmektedirler. Ancak böyle bir geçişin, bağlanma prototipleri kapsamında bireysel farklılıkları inceleme güdüsüyle şekillenmiş bulunan bağlanma literatürünü nasıl etkileyeceği tartışma konusudur.

Çalışmanın Amacı

Yukarıda özetlenen bağlanma araştırmalarındaki ölçüm sorunu kapsamında bu çalışmanın iki amacı vardır. Birincisi, Şekil 1'de özetlenen Dört Kategori Modeli'ne göre geliştirilmiş üç ölçeğin, kategoriler ve altta yatan boyutlar temelinde, ölçüm güçlerini kapsamlı olarak karşılaştırmaktır. Bu ölçekler Bartholomew ve arkadaşları tarafından geliştirilen İA ve İÖA ile Brennan ve ark. (1998) tarafından geliştirilen YİYE'dir. Geçmiş çalışmalarda görüşme tekniğine ve kişi beyanına dayanan (kağıt-kalem) ölçüm araçları karşılaştırılmasına karşın, alanda yaygın olarak kullanılan ve aynı kuramsal modele dayanan kağıt-kalem testleri ölçüm gücü bakımından kapsamlı olarak karşılaştırılmamıştır. Brennan ve arkadaşları (1998) ilk çalışmalarında cinsellik ve dokunma ile ilgili bir grup değişken üzerinde YİYE'den elde edilen boyutların hem İA hem de YİYE ile oluşturulan kategorilerden daha fazla yordama gücüne sahip olduğunu göstermişlerdir. Ancak, YİYE Bartholomew'in modeli kapsamında daha yaygın kullanılan İÖA ile karşılaştırılmamıştır. Ayrıca, YİYE'nin kaygı ve kaçınma boyutlarının yordama gücü İA ve İÖA'dan elde edilen benlik ve başkaları zihinsel modellerinin (boyutlarının) yordama gücü ile karşılaştırılmamıştır.

İA ve İÖA'nın Türk örneklemeleri üzerinde uyarlama çalışması Sümer ve Güngör (1999) tarafından yapılmış ve güvenilirlik ve geçerliğine ilişkin kanıtlar sunulmuştur. YİYE de farklı tez çalışmalarında (örn., Güngör, 2000; Karakurt, 2001) ve araştırmalarda (Sümer ve Güngör, 2000) Türk örneklemleri üzerinde kullanılmasına karşın, bu ölçeğin güvenilirliğine ve faktör yapısına ilişkin kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle, bu çalışmanın ikinci amacı YİYE'nin Türkçe'ye uyarlanmasına ilişkin psikometrik bir değerlendirme yapmaktır.

Ele alınan ölçeklerin kategoriler ve boyutlar düzeyinde ölçüm güçlerini karşılaştırmak amacıyla, bağlanma stil ve boyutları ile kuramsal olarak ilişkili olan bir grup karşılaştırma değişkeni seçilmiştir. Bu amaçla Sümer ve Güngör'ün (1999) çalışmalarında kullandıkları yedi değişken (benlik saygısı, benlik belirginliği, sürekli kaygı, ayrılık kaygısı, başkalarını memnun etme, onaylanmama kaygısı ve yalnızlıktan hoşlanma) bu çalışmada da kullanılmıştır. Bağlanma kuramının ve Dört Kategori Modeli'nin genel çerçevesine uygun olarak (örn., Bartholomew, 1990; Shaver ve Hazan, 1994; Shaver ve Mikulincer, 2002) kategorik analizlerde karşılaştırma değişkenleri üzerinde bağlanma stilleri arasında beklenen farklılıklar Tablo 1'de özetlenmiştir.

Kategorik düzeydeki analizlerde temel boyutlardaki (benlik ve başkaları modelleri ya da kaygı ve kaçınma boyutları) ayrışmaya uygun bağlanma stilleri arasında farklılıklar beklenmektedir. Buna göre, güvenli ve kayıtsız bağlananların, saplantılı ve korkulu bağlananlara oranla daha yüksek düzeyde benlik saygısı ve belirginliğine sahip olacakları öngörülmektedir. Sürekli kaygıda ise bu örüntün tersine döneceği beklenmektedir. Yine kuramsal beklentilere uygun olarak saplantılı bağlananların en yüksek düzeyde ayrılık kaygısı göstermesi beklenir. Korkulu ve saplantılı olanların diğer gruplardan görece daha yüksek düzeylerde başkalarını

memnun etme isteği ve onaylanmama kaygısı gösterecekleri öngörülmüştür. Son olarak, yalnızlıktan hoşlanma değişkeninde korkulu ve kayıtsızların daha yüksek ortalama alacakları beklenmektedir.

Özetlenen bu beklentilere en uygun örüntü sergileyen yetişkin bağlanma ölçeğinin bağlanma gruplarını en iyi ayırt ettiği ileri sürülebilir. Ancak kategorik ölçümlere oranla, boyut düzeyindeki ölçümlerin karşılaştırma değişkenleri üzerinde daha fazla varyans açıklayacağı beklenmektedir.

Yöntem

Katılımcılar ve İşlemler

Araştırmanın örneklemini 272 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır (Erkek = %40, Kadın = %60) ve yaş ortalaması 21.32'dir ($SS = 2.09$). Katılımcılar ölçeklerden ve demografik sorulardan oluşan anket bataryasını gruplar halinde önceden planlanan derslerde doldurmuşlardır. Bataryada yer alan anketler iki farklı sırada dizilerek sıra etkisi dengelemeye çalışılmıştır. Öğrencilere araştırmanın yakın ilişkilerdeki duygu ve düşünceler hakkında olduğu söylenmiş ve veri toplama süreci sonunda ankette yer alan ölçekler hakkında bilgi verilmiştir.

Ölçüm Araçları

Anket bataryası, katılımcıların demografik özelliklerini ölçmeyi amaçlayan kısa sorulardan,

Tablo 1

Bağlanma stilleri arasında bağımlı değişkenlerde beklenen farklılıklar

Bağımlı Değişkenler	Güvenli	Korkulu	Saplantılı	Kayıtsız
Benlik Saygısı	Y	D	D	Y
Benlik Belirginliği	Y	D	D	Y
Sürekli Kaygı	D	Y	Y	D
Ayrılık Kaygısı	D	D	Y	D
Başkasının Memnun Etme	D	Y	Y	D
Onaylanmama Kaygısı	D	Y	Y	D
Yalnızlıktan Hoşlanma	D	Y	D	Y

Y = Yüksek, D = Düşük. Y ve D harfleri, kullanılan bağımlı değişkenlerde bağlanma stillerinin göreceli olarak yüksek ya da düşük düzeyde ortalamalara sahip olacağını göstermektedir. Kuramsal olarak farklı harflere karşılık gelen bağlanma stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar beklenmektedir.

bağlanma stillerini ve temel boyutlarını ölçmek için kullanılan yukarıda kuramsal temeli özetlenen üç farklı bağlanma ölçeğinden ve Sümer ve Güngör'ün (1999) çalışmasında bağlanma stillerinin Türk örneklemini üzerinde geçerliğini araştırmak amacıyla kullanılan yedi kısa ölçekten oluşmuştur.

İlişki Anketi (İA). Bartholomew ve Horowitz'in (1991) geliştirdiği ve Sümer ve Güngör (1999) tarafından Türkçe'ye uyarlanan İA, dört bağlanma stiline karşılık gelen dört kısa paragraftan oluşmaktadır. Katılımcılardan her bir paragrafın kendilerini ne derece tanımladığını 7 basamaklı ölçekler üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir (1 = beni hiç tanımlamıyor, 7 = beni tamıyla tanımlıyor). Her bir paragraftan alınan değerlendirmeler dört bağlanma stiline karşılık gelen sürekli değişkenler olarak kullanılırken, katılımcıların bağlanma grupları içinde sınıflandırılması paragraflara verilen en yüksek değerlendirme dikkate alınarak yapılmıştır. Birden fazla alt ölçeğe (paragrafa) en yüksek puan verilmesi durumunda katılımcı herhangi bir bağlanma grubu içinde sınıflandırılmamıştır.

Benlik ve başkaları modelleri için puanlar Griffin ve Bartholomew (1994a) tarafından geliştirilen formül kullanılarak hesaplanmıştır. Dört stilden alınan sürekli puanlar kullanılarak yapılan hesaplamalarda benlik modeli olumsuz olan grupların (saplantılı ve korkulu) puanları toplanarak benlik modeli olumlu olan grupların (güvenli ve kayıtsız) puanlarının toplamından çıkarılmıştır. Benzer şekilde, başkaları modeli için de başkaları modeli olumsuz olan grupların (kayıtsız ve korkulu) puanları toplanarak başkaları modeli olumlu olan grupların (güvenli ve saplantılı) puanlarının toplamından çıkarılmıştır. Böylece yüksek puanları ilgili boyutun olumlu yönüne karşılık gelen ve +12 ve -12 arasında değişen puanlar alabilen benlik ve başkaları modelleri sürekli değişkenleri oluşturulmuştur. Bu şekilde oluşturulan boyutların yeterli düzeyde geçerli olduğu geçmiş çalışmalarda gösterilmiştir (Griffin ve Bartholomew, 1994b; Scharfe ve Bartholomew, 1994; Sümer ve Güngör, 1999).

İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA). İÖA, Griffin ve Bartholomew (1994a) tarafından geliştirilmiş ve Sümer ve Güngör (1999) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. İÖA, 17 maddeden oluşmaktadır ve dört bağlanma stilini farklı sayıda maddelerle ölçmektedir. Katılımcılar, her bir maddenin kendilerini ve yakın ilişkilerdeki genel tutumlarını ne derece tanımladığını yedi basamaklı ölçekler kullanılarak değerlendirmişlerdir (1 = beni hiç tanımlamıyor; 7 = tamıyla beni tanımlıyor). Güvenli ve kayıtsız bağlanma stilleri beşer maddeyle ölçülürken, saplantılı ve korkulu bağlanma stilleri dörder madde ile ölçülmektedir. Bir madde ters kodlanarak iki alt boyutta kullanılmaktadır. Dört bağlanma stilini yansıtan sürekli puanlar, bu stilleri ölçmeyi hedefleyen maddelerin toplanmasından ve elde edilen toplamın her bir alt ölçekteki madde sayısına bölünmesinden elde edilmektedir. Böylece, alt ölçeklerden alınabilecek puanlar 1 ile 7 arasında değişmektedir. Bu yolla elde edilen sürekli puanlar temelinde, yukarıda İA için anlatılan yöntem kullanılarak, katılımcılar bağlanma grupları içinde sınıflandırılmakta ve benlik ve başkaları modelleri için sürekli puanlar hesaplanmaktadır.

İÖA'nın kullanıldığı araştırmalar alt ölçeklerinin güvenilirliklerinin görece düşük düzeyde olduğunu göstermiştir. Griffin ve Bartholomew (1994a), İÖA alt ölçeklerinin alfa değerlerin düşük olmasının, farklı modellerin aynı stil içinde bulunmasından ve alt ölçeklerin az sayıda maddeyle ölçülmesinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Ancak alt ölçeklerin güvenilirliklerinin düşük olmasına karşın yapı geçerliklerinin yeterli düzeyde olduğu gösterilmiştir (Griffin ve Bartholomew, 1994b; Scharfe ve Bartholomew, 1994; Sümer ve Güngör, 1999).

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE). Brennan ve arkadaşları (1998) tarafından geliştirilen YİYE, bağlanmada temel iki boyut olan yakın ilişkilerde yaşanan *kaygı* ve *başkalarından kaçınmayı* ölçmeyi amaçlamaktadır. Toplam 36 maddeden oluşan ölçekte her bir boyut 18'er madde ile ölçülmektedir. Katılımcılar, her bir maddenin kendi-

lerini ne derece tanımladığını yedi basamaklı ölçekler kullanarak değerlendirmişlerdir (1 = beni hiç tanımlamıyor; 7 = tamamıyla beni tanımlıyor). Brennan ve arkadaşları dört bağlanma stiline iki boyut üzerinde yapılan küme analizi yöntemi ile oluşturulmasını önermişlerdir. Bu analizde Şekil 1’de görüldüğü gibi her iki boyuttan da düşük puan alanlar (düşük kaygı ve kaçınmaya sahip olanlar) güvenli, her iki boyuttan da yüksek puan alanlar korkulu, kaygı boyutundan yüksek kaçınma boyutundan düşük puan alanlar saplantılı ve kaygı boyutundan düşük kaçınma boyutundan yüksek puan alanlar kayıtsız bağlanma stili içinde sınıflandırılmaktadır.

YİYE her iki dili de çok iyi düzeyde bilen iki uzman tarafından çeviri ve tersine çeviri yoluyla İngilizce’den Türkçe’ye çevrilmiş ve farklı araştırmalarda ve lisans üstü tezlerde kullanılmıştır (bkz., Güngör, 2000; Karakurt, 2001; Sümer ve Güngör, 2000). YİYE’nin alt boyutlarının yüksek düzeyde güvenilirliğe ve her iki boyutun da İA ile ölçülen benlik ve başkaları boyutlarından daha yüksek düzeyde ölçüm gücüne sahip olduğu gösterilmiştir (Brennan ve ark., 1998).

YİYE’nin faktör yapısına ve güvenilirliğine ilişkin bilgiler, bulgular bölümünde sunulmaktadır.

Rosenberg Özsaygı Envanteri. Özsaygı, Rosenberg’in (1965) on maddeden oluşan Özsaygı Envanteri ile ölçülmüştür. Bu ölçek, Türkçe’ye Çuhadaroğlu (1986) tarafından uyarlanmış ve Türk örneklemeleri üzerinde geçerlik ve güvenilirlik bilgileri ilk olarak Çuhadaroğlu (1986) ve Tuğrul (1994) tarafından elde edilmiştir. Bu çalışmada özsaygı ölçeği 7 basamaklı ölçekler üzerinde değerlendirilmiştir (1 = hiç katılmıyorum, 7 = kesinlikle katılıyorum) ve yüksek düzeyde iç tutarlık katsayısı göstermiştir (Cronbach alfa = .90).

Benlik Belirginliği Ölçeği. Campbell ve arkadaşları (1996) tarafından geliştirilen 12 maddelik ölçek, benlik kavramlarına ilişkin inançların ne ölçüde açık ve kesin bir bilgiye dayandığını ve ne derece güvenle tanımlandığını ölçmek amacı ile ge-

liştirilmiştir. Sümer ve Güngör’ün (1999) çalışmasında özellikle benlik modeli temelinde farklılaştırıldığı görülen ve bağlanma stillerini ayırdığı gözlenen Benlik Belirginliği Ölçeğinin, Türk örnekleme üzerinde yüksek düzeyde iç tutarlık katsayısına sahip olduğu gösterilmiştir (Cronbach alfa = .89). Katılımcılardan maddeleri 7 basamaklı ölçekler üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir (1 = bu ifade beni hiç tanımlamıyor, 7 = bu ifade beni tam olarak tanımlıyor). Yüksek puanlar yüksek düzeyde benlik belirginliğine işaret etmektedir. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlık katsayısı .88’dir.

Sürekli Kaygı Ölçeği. Spielberger, Goorsuch ve Lushene (1970) tarafından geliştirilen 20 maddelik Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri’nin sürekli kaygıyı ölçen alt testi kullanılmıştır. Bu ölçek kişinin içinde bulunduğu durum ve koşullardan bağımsız olarak kendisini genel olarak nasıl hissettiğini ölçmektedir. Türkçe’ye çeviri ve uyarlama çalışmaları Öner ve LeCompte (1985) tarafından yapılan Sürekli Kaygı Ölçeği’nin yüksek güvenilirliğe (test tekrar test güvenilirliği .71 ile .86 arasında; iç tutarlık .83 ile .87 arasında) ve geçerliğe sahip olduğu gösterilmiştir (Öner, 1977). Bu çalışmada, sürekli kaygı 7 basamaklı bir ölçek üzerinde değerlendirilmiştir (1 = hiçbir zaman, 7 = her zaman) ve yüksek puanlar yüksek düzeyde sürekli kaygıya işaret etmektedir. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı bu örnekleme .90 olarak bulunmuştur.

Sosyotropi-Otonomi Ölçeği. Beck ve arkadaşları (1983) tarafından geliştirilen 60 maddelik bu ölçek bağımlılığa ve özerkliğe dayalı kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Ölçek, Türkçe’ye Şahin, Ulusoy ve Şahin (1993) tarafından uyarlanmış ve yüksek düzeyde güvenilirlik katsayıları rapor edilmiştir (sosyotropi ve otonomi için sırasıyla; .83 ve .81). Sosyotropi ölçeği onaylanmama kaygısı, ayrılık kaygısı ve başkalarını memnun etmeyi ölçen alt ölçeklerden, otonomi ölçeği ise kişisel başarı, özgürlük ve yalnızlıktan hoşlanma alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Bağlanma stilleri ile kuramsal yakınlığı dikkate alınarak bu çalışmaya sosyotropi ölçeğinin bütün alt ölçekleri

ile otonomi ölçeğinin yalnızlıktan hoşlanma alt ölçeği dahil edilmiştir.

Onaylanmama kaygısını ölçen toplam 9, ayrılık kaygısını ölçen 13, başkalarını memnun etmeyi ölçen 7 ve yalnızlıktan hoşlanmayı ölçen 6 madde bulunmaktadır. Bu çalışmada alt ölçekleri oluşturan maddeler rastlantısal bir sırada sunulmuş ve değerlendirmelerin 7 basamaklı bir ölçek üzerinde yapılması istenmiştir (1 = beni hiç tanımlamıyor, 7 = bütünüyle beni tanımlıyor). Sümer ve Güngör'ün (1999) bulgularıyla tutarlı olarak, bu çalışmada Cronbach alfa katsayıları onaylanmama kaygısı için .75, ayrılık kaygısı için .83, başkalarını memnun etme için .70 ve yalnızlıktan hoşlanma için .68 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Üç yetişkin bağlanma ölçeğinin hem bağlanma stilleri temelinde kategorik hem de bağlanma boyutları temelinde sürekli değişkenler olarak karşılaştırılması amacıyla farklı istatistiksel analizler yapılmıştır. İlk olarak, YİYE'nin faktör yapısı incelenmiştir. Daha sonra üç farklı ölçek üzerinde sınıflanan bağlanma grupları arasındaki farklılıklar, yedi karşılaştırma (ölçüt) değişkeni üzerinde ANOVA kullanılarak incelenmiştir. Ele alınan değişkenlerin dört bağlanma grubunu ayırma ve grup üyeliğini yordama gücü diskriminant analizi ile incelenmiştir. Bu analizlerde üç ölçekle ayrı ayrı oluşturulan bağlanma stillerinin grafik dağılımının dört kategori modeline uygunluğu incelenmiştir. Son olarak, hem kategorik hem de boyutsal ölçümler düzeyinde bağlanma değişkenlerinin ele alınan yedi değişkeni yordama gücü regresyon analizi ile karşılaştırılmıştır.

Bulgular

Üç ölçeği karşılaştırmaya yönelik temel analizlerden önce veri girişinin doğruluğu ve değişkenlerin dağılımlarının çok değişkenli istatistik analizi sayıtlarına uygunluğu test edilmiştir. Değişkenlerde 1 ile 8 arasında değişen kayıp değerler değişken ortalaması ile yer değiştirilmiştir.

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri'nin Faktör Yapısı

YİYE'nin faktör yapısını incelemek amacıyla 36 madde üzerinde varimax rotasyonu temel bileşenler (faktör) analizi yapılmıştır. İlk analizlerde özdeğeri "1" in üzerinde 7 faktörün bulunmasına karşın özdeğerlerin ikinci faktörden sonra keskin bir düşüş gösterdiği gözlenmiştir (sırasıyla, 7.78, 5.68, 2.09, 1.47, 1.36, 1.35 ve 1.11). Aynı zamanda gerçek faktör sayısının saptanmasına ilişkin diğer ölçütler de iki faktörlü çözümün doğru olacağını desteklemiştir. İki faktörlü çözüm sonucunda toplam varyansın %38'i açıklanmıştır. Brennan ve arkadaşlarının (1998) önerdiği kaçınma boyutuna karşılık gelen ilk faktör toplam varyansın %22'sini, kaygı boyutuna karşılık gelen ikinci faktör de %16'sını açıklamıştır. YİYE maddelerinin faktör yükleri Tablo 2'de sunulmaktadır. Faktör yükü .30'un üzerinde olan maddeler faktör içinde değerlendirilmiş ve bu maddeler Tablo'da koyulaştırılmış olarak verilmiştir. Tablo 2'de görüldüğü gibi kaçınma boyutunda 2 (13. ve 18. maddeler), kaygı boyutunda da 3 madde (2., 3. ve 13. maddeler) .30'un üzerinde değerlerle diğer faktörden de çapraz yük almaktadır. Ancak bu maddelerden sadece kaygı boyutundaki 13. madde ("Birlikte olduğum kişinin bana istediğim kadar yakın olmadığını düşünürüm") diğer faktörden daha yüksek değerde çapraz yük almıştır. Bu madde kaygı boyutundan .43, kaçınma boyutundan ise .44 değeri ile yük almaktadır. Bu maddenin gerçekte boyutları tam olarak ayırmadığı gözlenmektedir. Ancak maddenin orijinal ölçekteki yeri ve görece yüksek yükü dikkate alınarak kaygı boyutunda kalmasına karar verilmiştir. Ayrıca, her iki boyutun da yüksek düzeyde güvenilirlik katsayısına sahip olduğu gözlenmiştir (kaygı boyutu için= .86, kaçınma boyutu için= .90).

Bağlanma Boyutları Arasındaki İlişkiler

Üç ölçekten elde edilen boyutlar arasındaki korelasyonlar Tablo 3'te verilmiştir. Aynı ölçekle ölçülen iki boyut arasındaki korelasyonlara bakıldı-

Tablo 2**Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri Faktör Yapısı**

	Kaçınma	Kaygı
1. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.*	.487	.031
2. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olmak konusunda çok rahatımdır.	-.604	-.156
3. Birlikte olduğum kişi bana yakınlaşmaya başlar başlamaz kendimi geri çekiyorum.	.649	.216
4. Romantik ilişkide olduğum kişi çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.	.641	.029
5. Birlikte olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.	.620	.204
6. Birlikte olduğum kişiye yakın olmak isterim, ama sürekli kendimi geri çekerim.	.736	.224
7. Birlikte olduğum kişilerin benimle çok yakınlaşması beni gerginleştirir.	.716	.101
8. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda oldukça rahatımdır.	-.682	.031
9. Birlikte olduğum kişiyle çok yakınlaşmaktan kaçınmaya çalışırım.	.754	.024
10. Birlikte olduğum kişiyle kolaylıkla yakınlaşabilirim.	-.541	.035
11. Birlikte olduğum kişilere güvenip dayanma konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.	.559	.212
12. Birlikte olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.	.737	-.031
13. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen herşeyi anlatırım.	-.540	.337
14. Sorunlarımı ve kaygılarımı genellikle birlikte olduğum kişiyle tartışırım.	-.645	.213
15. Birlikte olduğum kişilere güvenip dayanmakta rahatımdır.	-.640	-.027
16. Birlikte olduğum kişilerden teselli, öğüt ya da yardım istemekten rahatsız olmam.	-.585	.205
17. İhtiyacım olduğunda birlikte olduğum kişiden yardım istemek işe yarar.	.466	.181
18. Rahatlama ve güvencenin yanısıra çok şey için birlikte olduğum kişiyi ararım.	-.490	.359
1. Terk edilmekten korkarım.	.024	.640
2. İlişkilerim konusunda çok kaygılıyım.	.376	.580
3. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni benim onları umursadığım kadar umursamayacaklarından endişelenirim.	.308	.565
4. Birlikte olduğum kişiyi kaybedeceğim diye çok kaygılanırım.	.021	.731
5. Genellikle, birlikte olduğum kişinin benim için hissettiklerinin, benim onun için hissettiklerim kadar güçlü olmasını arzu ederim.	-.290	.318
6. Genellikle birlikte olduğum kişiyle tamamen bütünleşmek isterim ve bu bazen onları korkutup benden uzaklaştırır.	.029	.366
7. Yalnız kalmaktan endişelenirim.	-.021	.621
8. Çok yakın olma arzumu bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	.026	.324
9. Birlikte olduğum kişi tarafından sevildiğimin sürekli ifade edilmesine gereksinim duyarım.	-.148	.516
10. Birlikte olduğum kişileri bazen daha fazla duygu ve bağlılık göstermeleri için zorladığımı hissederim.	-.024	.538
11. Terk edilmekten pek korkmam.	.023	-.661
12. Birlikte olduğum kişinin bana ilgi göstermesini sağlayamazsam üzülmür ya da kızarım.	.022	.646
13. Birlikte olduğum kişinin bana istediğim kadar yakın olmadığını düşünürüm.	.444	.428
14. Bir ilişkide olmadığım zaman kendimi biraz kaygılı ve güvensiz hissederim.	.028	.425
15. Birlikte olduğum kişi istediğim kadar yakınımında olmadığında kendimi engellenmiş hissederim.	-.120	.615
16. İhtiyaç duyduğumda, birlikte olduğum kişiye ulaşamazsam kendimi engellenmiş hissederim.	-.224	.472
17. Birlikte olduğum kişiler beni onaylamadıkları zaman kendimi gerçekten kötü hissederim.	.026	.451
18. Birlikte olduğum kişi benden ayrı zaman geçirdiğinde üzüldürüm.	.027	.581
Açıklanan varyans %	21.59	15.78
Özdeğerler (Eigenvalues)	7.77	5.68
Alfa	.90	.86

*Brennan ve arkadaşlarının (1998) orijinal ölçeğinde tek sayılı maddeler kaçınma, çift sayılı maddeler kaygı boyutunu ölçmektedir. Bu Tablo'da boyutları göstermek bakımından maddeler faktör analizi sonucuna göre dizilmiştir. Uygulamada orijinal şeklinde verilmelidir.

ğında, beklendiği gibi kaygı ve kaçınma boyutları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı değilken ($r=.12$), hem İA hem de İÖA ile ölçülen zihinsel modeller arasında orta derecede güçlü anlamlı

ilişkiler gözlenmiştir ($r=.22$ ve $.35$, $p<.01$). Beklendiği gibi, farklı ölçeklerle ölçülen benlik modelleri birbirleriyle ve kaygı boyutuyla, başkaları modelleri de birbirleriyle ve kaçınma boyutuyla göre-

Tablo 3*Bağlanma boyutları arasındaki korelasyonlar*

	1	2	3	4	5	6
1. Kaçınma	1.00					
2. Kaygı	.12	1.00				
3. İA Benlik Modeli	-.29**	-.56***	1.00			
4. İA Başkaları Modeli	-.45***	.08	.22**	1.00		
5. İÖA Benlik Modeli	-.25**	-.44***	.57***	.20**	1.00	
6. İÖA Başkaları Modeli	-.44***	-.01	.22**	.51***	.35***	1.00

**p < .01, *** p < .001.

ce yüksek düzeyde ilişkili bulunmuştur. Aynı boyutu ölçen alt testler arasındaki bu korelasyonlar .44 ile .57 arasında değişmektedir. Buna karşın farklı boyutlar arasındaki korelasyonlar görece daha düşük düzeylerdedir.

Bağlanma Ölçeklerinin Kategorik Temelde Karşılaştırılması

Bağlanma gruplarının üç ölçek üzerinde yapılan sınıflandırmasının binişme düzeyi bu grupların bütün kombinasyonları çaprazlanarak incelenmiştir. Bu çaprazlamalarda İA ve İÖA karşılaştırıldığında, katılımcıların %49'u aynı bağlanma grubu içinde sınıflanmıştır. İA ve YİYE karşılaştırıldığında bu oran %46'dır. İÖA ve YİYE karşılaştırıldığında ise katılımcıların sadece %37'si aynı bağlanma grubu içinde yer almıştır. Genel olarak kategorik sınıflamada katılımcıların en az yarısının ölçekler tarafından farklı gruplarda sınıflandırıldığı görülmektedir. Sınıflandırma güvenli ve güvensiz bağlanma olarak iki grupta yapıldığında ölçekler arasında binişme yüzdesi yükselmektedir. Her üç ölçek kendi içinde ikili gruplarla karşılaştırıldığında güvensiz grupta binişme yüzdesi yaklaşık %80'e kadar yükselmektedir. Güvenli gruplar arasında binişme yüzdesi ise %57 ile %63 arasında değişmektedir. En yüksek binişme güvenli grupta %63, güvensiz grupta da %80 ile İA ile YİYE arasında görülmektedir.

Katılımcıların üç ölçek üzerinde dört bağlanma stili içindeki dağılımları ve bağlanma gruplarının bağımlı değişkenlerden aldıkları ortalamalar ve

tekyönlü ANOVA'larla yapılan karşılaştırmalar Tablo 4'te sunulmuştur. Tablo 1'de bağlanma stilleri arasında beklenen farklılıklar göz önüne alınarak Tablo 4 incelendiğinde, gruplar arasındaki farklılıkların genel olarak bütün ölçekler için beklendik yönde olduğu görülmektedir.

İA üzerinde yapılan sınıflandırmada, bütün bağımlı değişkenler üzerinde bağlanma grupları arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Tablo 4'de görüldüğü gibi Tukey-b testi ile yapılan karşılaştırmalarda güvenli bağlanma stiline sahip olanlar çoğu değişkende güvensiz bağlanma stiline sahip olanlardan beklendik yönde farklılaşmaktadır. Korkulu stil ise bazı değişkenlerde güvenli ve kayıtsız stilden beklendik yönde farklılıklar gösterirken hiçbir bağımlı değişkende saplantılı stilden anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Korkulu stilin ayrılık kaygısı ve yalnızlıktan hoşlanma değişkenlerinde kayıtsızlardan anlamlı olarak farklılaşması fakat güvenli stile sahip gruplar arasında anlamlı farklılıklar olmaması kuramsal olarak beklenmedik bir bulgudur. Saplantılı stilin diğer bağlanma stillerinden farklılıklarına bakıldığında, ayrılık kaygısı dışında saplantılı stile güvenli bağlanma stili arasındaki farklılıklar anlamlıdır ve kuramsal olarak beklendik yöndedir. Bütün bağımlı değişkenlerde saplantılı bağlanma stilinin kayıtsız bağlanma stilinden anlamlı olarak farklı olması İA'nın bu iki stili ayırttığını göstermektedir. Benzer şekilde kayıtsız stile sahip grubun beklendik şekilde; benlik belirginliği, sürekli kaygı, başkalarını memnun etme ve onaylanmama kaygısında güvenli stil ile

Tablo 4

İA, İÖA ve YİYE temelinde gruplanan bağlanma stillerinin temel değişkenlerden aldıkları ortalamalar ve açıklanan değişim katsayıları.

İA Bağlanma Stilleri	Güvenli	Korkulu	Saplantılı	Kayıtsız	F	Eta²
Değişkenler	N = 95	N = 44	N = 77	N = 51		
Benlik Saygısı	5.99 ^a	5.22 ^{bc}	5.02 ^c	5.54 ^b	15.01 ^{**}	.146
Benlik Belirginliği	5.32 ^a	4.50 ^b	4.40 ^b	5.03 ^a	9.94 ^{**}	.102
Sürekli Kaygı	3.10 ^a	3.77 ^b	3.92 ^b	3.39 ^a	16.62 ^{**}	.159
Ayrılık Kaygısı	4.70 ^a	4.77 ^a	5.09 ^a	4.07 ^b	12.86 ^{**}	.128
Başka. Memnun Etme	4.10 ^a	4.52 ^b	4.83 ^b	3.86 ^a	12.56 ^{**}	.125
Onaylanmama Kaygısı	3.94 ^a	4.37 ^b	4.59 ^b	3.80 ^a	9.71 ^{**}	.100
Yalnızlıktan Hoşlanma	4.34 ^a	4.26 ^a	4.50 ^a	5.06 ^b	6.38 ^{**}	.068
İÖA Bağlanma Stilleri	N = 83	N = 59	N = 70	N = 60		
Benlik Saygısı	5.99 ^a	4.88 ^b	5.06 ^b	5.53 ^c	17.36 ^{**}	.164
Benlik Belirginliği	5.35 ^a	4.49 ^b	4.44 ^b	4.75 ^b	9.50 ^{**}	.097
Sürekli Kaygı	3.12 ^a	3.86 ^b	4.02 ^b	3.37 ^a	20.81 ^{**}	.190
Ayrılık Kaygısı	4.64 ^a	4.74 ^a	5.15 ^b	4.33 ^a	9.48 ^{**}	.097
Başka. Memnun Etme	4.04 ^a	4.56 ^a	4.76 ^b	4.22 ^a	7.83 ^{**}	.081
Onaylanmama Kaygısı	3.76 ^a	4.48 ^b	4.05 ^b	4.18 ^a	17.34 ^{**}	.164
Yalnızlıktan Hoşlanma	4.41 ^{ab}	4.68 ^{ab}	4.28 ^a	4.84 ^b	3.83 [*]	.041
YİYE Bağlanma Stilleri	N = 100	N = 31	N = 72	N = 67		
Benlik Saygısı	6.04 ^a	4.97 ^b	5.50 ^c	5.28 ^{bc}	14.99 ^{**}	.144
Benlik Belirginliği	5.62 ^a	3.97 ^b	4.77 ^c	4.86 ^c	25.15 ^{**}	.220
Sürekli Kaygı	2.99 ^a	4.00 ^b	3.72 ^b	3.51 ^{bc}	21.38 ^{**}	.193
Ayrılık Kaygısı	4.33 ^a	5.12 ^b	5.19 ^b	4.71 ^a	21.61 ^{**}	.195
Başka. Memnun Etme	3.80 ^a	4.87 ^b	4.71 ^b	4.34 ^a	19.40 ^{**}	.178
Onaylanmama Kaygısı	3.54 ^a	4.79 ^b	4.57 ^b	3.99 ^c	29.87 ^{**}	.251
Yalnızlıktan Hoşlanma	4.43	4.55	4.41	4.72	1.12	.012

*p < .01, **p < .001.

anamlı farklılık göstermezken, aynı değişkenlerde diğer iki güvensiz stilden farklılaştığı gözlenmektedir.

İÖA'ya göre gruplanan bağlanma stillerinin kullanıldığı analizler İA ile yapılan analizlerle benzer sonuçlar vermiştir. Bütün bağımlı değişkenler üzerinde İÖA'nın etkisi anlamlıdır. İki ölçek arasında bazı bağımlı değişkenlerde farklılıklar da gözlenmiştir. Birincisi, İA ile yapılan analizlerin tersine, ayrılık kaygısı ve başkalarını memnun etme değişkenlerinde, beklendik şekilde saplantılı stilin diğer gruplardan anlamlı olarak daha yüksek

düzeyde ortalamalara sahip olduğu gözlenmiştir. İlk olarak, İA'da benlik belirginliğinde güvenli ile kayıtsız grup arasındaki fark anlamlı değilken, İÖA'da bu fark anlamlıdır. İkincisi, İA'da yalnızlıktan hoşlanma değişkeninde güvenli ve kayıtsız gruplar arasındaki farklılık anlamlı iken bu fark İÖA'da anlamlı değildir. Son olarak, İA'dan farklı olarak iki bağımlı değişkende (ayrılık kaygısı ve başkalarını memnun etme) korkulu stil diğer stillerden beklendik yönde farklılaşmaktadır.

YİYE üzerinde küme analiziyle oluşturulan bağlanma grupları arasındaki farklılıklar incelendi-

ğinde, yalnızlıktan hoşlanma dışında bütün bağımlı değişkenlerde gruplar arasında anlamlı farklılıkların olduğu bulunmuştur. Tukey-b testi ile yapılan karşılaştırmalar güvenli bağlanma içinde sınıflananların ayrılık kaygısı ve başkalarını memnun etme dışında bütün değişkenlerde diğer gruplardan farklılaştığını, bu iki değişkende ise kayıtsız gruptan anlamlı olarak farklılaşmadığını göstermektedir. Korkulu stil, benlik saygısı ve benlik belirginliğinde saplantılı stilden farklılaşmaktadır. Ancak bu değişkenlerde, İA ve İÖA'daki bulguların tersine, saplantılı ve kayıtsız stiller arasındaki farklılıklar anlamlı değildir.

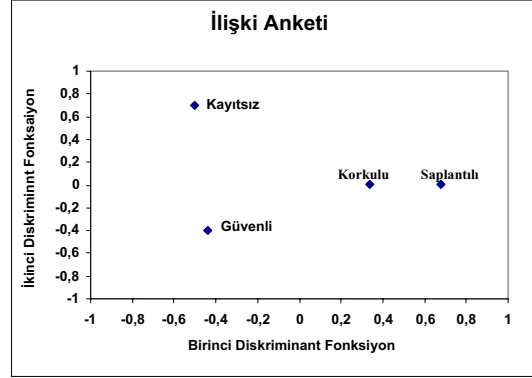
Üç ölçek üzerinde yapılan analizler bağımlı değişkenlerde açıklanan varyansın büyüklüğü (Eta^2) bakımından incelendiğinde, YİYE'nin İA ve İÖA'ya oranla, ayrılık kaygısı ve benlik saygısı dışındaki bütün değişkenlerde daha yüksek oranlarda varyans açıkladığı görülmektedir.

Bağlanma Stillerin Dört Kategori Modeline Uygunluğu

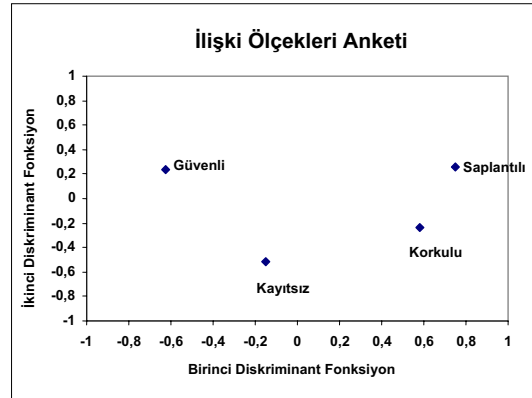
Üç ölçek üzerinde sınıflanan bağlanma gruplarının birbirine olan uzaklığının Şekil 1'de gösterilen dört kategori modelindeki örüntüye uygunluğu üç ayrı diskriminant fonksiyon analiziyle incelenmiştir. Bu analizlerde yukarıda sunulan yedi değişken yordayıcılar olarak, dört bağlanma stili de grup değişkeni olarak kullanılmıştır. Her üç ölçek tarafından sınıflanan bağlanma grupları üzerinde ayrı ayrı yapılan analizlerde, elde edilen üç fonksiyondan ikisinin anlamlı olduğu bulunmuştur. İA üzerinde oluşturulan dört bağlanma grubunu yordamak için yapılan diskriminant fonksiyon analizinde birinci fonksiyon ($\chi^2(21) = 105.30, p < .001$) toplam varyansın %62'sini, ikinci fonksiyon ise ($\chi^2(12) = 41.82, p < .001$) %34'ünü açıklamıştır. Şekil 2a'da görüldüğü gibi fonksiyon ortalamaları üzerinde dört bağlanma grubunun dağılımında birinci fonksiyonun benlik modeli temelinde grupları ayırdığı görülmektedir. Benlik modeli olumlu olanlar (güvenli ve kayıtsız) olumsuz olanlar (saplantılı ve korkulu) ayrılmaktadır. Başkaları modelini tanımlayan ikinci fonksiyonun, bu konuda farklılaşan iki

grup olan güvenli ve kayıtsız stilleri ayırırken diğer iki grubu (saplantılı ve korkulu) ayırmadığı görülmektedir.

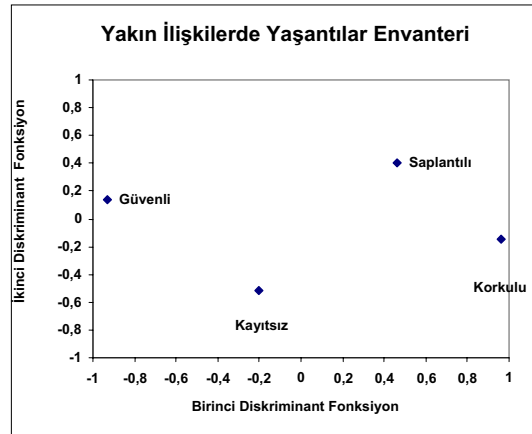
Şekil 2a

Şekil 2b

Şekil 2c

Şekil 2. Dört Kategori Modelinde temel bağlanma boyutları ve kategorileri

İÖA üzerinde oluşturulan grupları yordamak için yapılan analizde birinci fonksiyon ($\chi^2(21) = 109.20, p < .001$) toplam varyansın %73'ünü, ikinci fonksiyon ise ($\chi^2(12) = 31.66, p < .01$) %24'ünü açıklamıştır. Şekil 2b'de görüldüğü gibi fonksiyon ortalamaları üzerinde dört bağlanma grubunun dağılımında birinci fonksiyonun benlik modeli temelinde grupları ayırdığı görülmektedir. Benlik modeli olumlu olanlar (güvenli ve kayıtsız) olumsuz olanlardan (saplantılı ve korkulu) ayrılmaktadır. Ancak benlik modeli temelinde ayrışan kayıtsız ve korkulu gruplar arasındaki farkın, aynı boyutta ayrışan güvenli ve saplantılı gruplar arasındaki farktan daha küçük olduğu gözlenmektedir. Başkaları modelini tanımlayan ikinci fonksiyon, başkaları modeli olumlu olan iki gruba (güvenli ve saplantılı) olumsuz olan diğer iki gruptan (kayıtsız ve korkulu) ayrılmaktadır.

YİYE üzerinde oluşturulan grupları yordamak için yapılan analizde birinci fonksiyon ($\chi^2(21) = 144.23, p < .001$) toplam varyansın %81'ini, ikinci fonksiyon ise ($\chi^2(12) = 30.83, p < .01$) %17'sini açıklamıştır. Şekil 2c'de görüldüğü gibi fonksiyon ortalamaları üzerinde dört bağlanma grubunun dağılımında, birinci fonksiyon belirgin olarak güvenli ile korkulu stilleri, ikinci fonksiyon da kayıtsız ile saplantılı stilleri ayırmaktadır.

Her üç ölçek için diskriminant fonksiyon puanları temelinde katılımcıların 4 grup içinde doğru sınıflandırılma yüzdelerine bakılmıştır. Toplam doğru sınıflandırılma yüzdeleri İA için %50.9, İÖA için %50.7, ve YİYE için %50.4'tür. Tesadüfi sınıflama yüzdeleri toplam doğru sınıflama yüzdelerinden çıkarılarak bulunan yüzdeler karşılaştırıldığında İA %24, İÖA %22, ve YİYE %25 oranında tesadüfi değerlerin üzerinde net doğru sınıflandırılma yüzdesi göstermişlerdir. Bağlanma stilleri temelinde doğru sınıflandırılma yüzdeleri incelendiğinde her üç ölçekte de güvenli bağlananların yüksek oranda doğru sınıflandırılma yüzdesine sahip olduğu ve güvensiz bağlanma yüzdelerinde ölçekler arasında farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Korkulu bağlanma stiline doğru sınıflandırılma oranı,

İA ve İÖA'da tesadüfi sınıflandırılma oranının da altındadır. Diğer bir deyişle korkulu bağlananlar doğru olarak sınıflandırılmamıştır. YİYE'de ise bütün güvensiz gruplar için doğru sınıflandırılma oranı tesadüfi sınıflandırılma oranından yüksektir. İA ve İÖA'da güvensiz stiller içinde en yüksek doğru sınıflandırılma oranı saplantılı gruba aittir.

Bağlanma Stillерinin ve Boyutlarının Yordama Gücü

Üç ölçek kullanılarak oluşturulan bağlanma kategorilerinin (stillерinin) ve temel bağlanma boyutlarının araştırmada kullanılan yedi bağımlı değişkeni yordama gücü kategorik değişkenlerde ANOVA, boyutları temsil eden sürekli değişkenlerde de regresyon analizi kullanılarak test edilmiştir. Kategorik değişkenlerde yordama gücü olarak açıklanan varyansa karşılık gelen Eta^2 değerleri, boyutsal analizlerde ise bileşik korelasyonun karesi (R^2) kriter olarak kullanılmıştır. Kategorik analizlerde Brennan ve arkadaşlarının (1998) kullandıkları yöntem izlenmiş, iki faktörlü desenler kullanılarak her bir bağımlı değişken üzerinde ANOVA yapılmıştır. Diğer bir deyişle, temel etkiler İA ve İÖA için 2 (benlik modeli, olumlu ve olumsuz) X 2 (başkaları modeli, olumlu ve olumsuz) olarak analize dahil edilmiştir. Temel etkilerin ve ortak etkinin Eta^2 'lerinin toplamı ilgili bağımlı değişkende açıklanan varyans olarak hesaplanmıştır. YİYE için ise aynı işlem küme analizi sonucu oluşturulan dört bağlanma stili dikkate alınarak yapılmış, zihinsel modeller yerine kaygı ve kaçınma boyutları temelinde oluşturulan gruplar kullanılmıştır. Boyutsal analizlerde ise her bir bağımlı değişken üzerinde İA, İÖA ve YİYE boyutları dikkate alınarak her birinde üç yordayıcı bulunan bileşik regresyon analizleri yapılmıştır. İA ve İÖA için yapılan analizlerde, bu değişkenlerden elde edilen benlik ve başkaları modelleri ve bu modellerin ortak etkisi, YİYE için yapılan analizde ise kaygı ve kaçınma boyutları ve bu boyutların ortak etkisi yordayıcılar olarak kullanılmıştır. Her bir analizde modelin R^2 değeri açıklanan varyans olarak dikkate alınmıştır.

Tablo 5*İA, İÖA ve YİYE'nin temel değişkenleri yordama gücü ve açıklanan varyanslar*

Bağımlı Değişkenler	Kategorik Analizler - Eta ²			Boyutsal Analizler - R ²		
	İA	İÖA	YİYE	İA	İÖA	YİYE
Benlik Saygısı	.12	.15	.14	.17	.23	.21
Benlik Belirginliği	.08	.07	.24	.12	.15	.30
Sürekli Kaygı	.13	.16	.20	.27	.33	.29
Ayrılık Kaygısı	.14	.08	.19	.25	.17	.29
Başkalarını Memnun Etme	.12	.06	.17	.18	.13	.25
Onaylanmama Kaygısı	.09	.13	.26	.17	.17	.33
Yalnızlıktan Hoşlanma	.08	.03	.01	.06	.11	.02
Toplam Eta² ya da R²	.76	.68	1.21	1.22	1.29	1.69
Ortalama Eta² ya da R²	.11	.10	.17	.17	.18	.24

İA: İlişki Ölçekleri; İÖA: İlişki Ölçekleri Anketi; YİYE: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri.

Bu analizler sonucunda elde edilen Eta² ve R² değerleri Tablo 5'te verilmiştir. Tablonun incelenmesinden görüleceği gibi bağımlı değişken bazında açıklanan varyanslar ele alınan bağımlı değişkene göre farklılıklar gösterse de kategorik temelde yapılan analizlerde bağlanma grupları ve ortak etkilerin açıkladığı varyanslar (Eta²) bağlanma boyutlarının açıkladığı varyanslardan (R²) daha küçüktür. Ortalama varyanslar temelinde incelendiğinde İA ve İÖA arasında hem kategorik (sırasıyla; .11 ve .10) hem de boyutsal analizlerde (sırasıyla: .17 ve .18) belirgin bir farklılık olmadığı, ancak her iki ölçek için de zihinsel modeller temelinde yapılan boyutsal analizlerde daha fazla varyans açıklandığı görülmektedir. YİYE temelinde oluşturulan bağlanma değişkenleri hem kategorik (.17) hem de boyutsal analizlerde (.24) en yüksek düzeyde varyans açıklamıştır. Örneğin, YİYE ile ölçülen kaygı ve kaçınma boyutları, İA ve İÖA ile ölçülen benlik ve başkaları modellerinden daha yüksek varyans açıklarken, aynı ölçeklerle ölçülen bağlanma kategorilerinden yaklaşık 2.5 kat daha fazla varyans açıklamaktadır.

Tartışma

Bu çalışmada öncelikle Brennan ve arkadaşları (1998) tarafından geliştirilen YİYE'nin faktör ya-

pısı, güvenilirliği ve geçerliği sınanmıştır. Bunu takiben, yetişkin bağlanma ölçümünde yaygın olarak kullanılan üç ölçekten elde edilen bağlanma kategorileri ve boyutları, ayırma ve yordama gücü temelinde karşılaştırılmıştır. Faktör analizi sonuçları YİYE'nin kaygı ve kaçınma boyutlarını temsil eden iki temel boyutunun Türk örneklemini üzerinde de gözlendiğini ve alt boyutların yüksek düzeyde iç tutarlığa sahip olduğunu göstermiştir. Kaygı boyutunda yer alan bir madde dışında bütün maddelerin öngörülen boyuttan yüksek yük aldığı ve iki boyutun görece birbirinden bağımsız olarak temsil edildiği saptanmıştır. Orijinal ölçekte kaygı boyutunda olmasına karşın bu çalışmada her iki boyuttan da yüksek yük alan 13. madde ("Birlikte olduğum kişinin bana istediğim kadar yakın olmadığını düşünürüm.") ifade olarak başkalarının kişiden kaçınmasını da içerdiği için hem kişi için kaygı hem de dikkate aldığı başkaları için de kaçınma olarak düşünülmüş olabilir. Bu maddenin ölçekten çıkarılması ölçüm gücü bakımından manidar bir etki yapmadığından orijinal ölçekteki yeri korunmuştur. Gelecek çalışmalarda ilgili maddenin faktör ağırlığı yeniden değerlendirilmeli ve gerekli görülürse ifadesi yeniden ele alınmalıdır.

Bazı maddeler karşıt boyuttan çapraz yük almalarına karşın kaygı ve kaçınma boyutları arasında zayıf ve anlamsız ($r = .12$) bir ilişki olması bu iki boyutun Brennan ve arkadaşlarının (1998) bulgularıyla tutarlı olarak ve öngörüldüğü gibi, Türk örnekleminde de görece birbirinden bağımsız olarak ölçüldüğünü göstermektedir.

Araştırmada kullanılan üç bağlanma ölçeğinden elde edilen bulgular, bağlanma boyutları arasındaki korelasyonların geçmiş çalışmalarla tutarlı olduğunu göstermektedir (örn., Brennan ve ark., 1998). Beklendiği gibi, benlik modeli alt boyutları YİYE'den elde edilen bağlanma kaygısıyla, başkaları modeli alt boyutları da yakın ilişkilerden kaçınmayla yüksek düzeyde ilişki göstermiştir. Bu bulguların YİYE'nin Türk örnekleminde de tatminkar düzeyde iç tutarlılığa ve birleşen geçerliliğine sahip olduğunu göstermesine karşın, bu araştırmanın asıl katkısı üç ölçekten elde edilen bağlanma kategorileri ve boyutlarının ölçüm ve yordama gücü bakımından karşılaştırılması olmuştur.

Bağlanma Kategorileri Temelinde Karşılaştırma

İA ve İÖA ile kategorik olarak ölçülen bağlanma grupları ve katılımcıların boyutlardan aldıkları puanlara göre küme analiziyle dört gruba sınıflandırılmasıyla YİYE üzerinde oluşturulan farklı bağlanma grupları, temel değişkenlerden aldıkları ortalamalara göre Tablo 4'te karşılaştırılmaktadır. Öncelikle, bağlanma gruplarının dağılımına bakıldığında, katılımcıların farklı ölçeklerle aynı bağlanma stili içinde binişme yüzdelерinin aynı araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçeklerde (İA ve İÖA) bile % 50'nin altında olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle kategorik sınıflandırmada katılımcıların en az yarısının ölçekler tarafından farklı gruplarda sınıflandırıldığı görülmektedir. Sınıflandırma güvenli ve güvensiz bağlanma olarak iki grupta yapıldığında ölçekler arasında binişme yüzdesi yükselmektedir. Asıl farklılaşmanın güvensiz stiller arasında olduğu gözlenmektedir. Ancak, her üç ölçek kendi içinde ikili gruplarla güvenli ve güvensiz gruplar olarak karşılaştırıldığında güvensiz grupta

binişme yüzdesi yaklaşık % 80'e kadar yükselmektedir. Brennan ve arkadaşları (1998) ABD örnekleminde İA ile YİYE'yi karşılaştırdıkları analizlerinde güvenli grup için % 53, güvensiz grup için de % 88 oranında binişme olduğunu bulmuşlardır.

Carver (1997) ve Brennan ve arkadaşları da (1998) katılımcıların yaklaşık yarısının farklı ölçekler tarafından farklı gruplar içine yerleştirildiğini bulmuşlardır. Bu durum ölçeklerin katılımcıları doğru sınıflandırma yüzdelерinin büyük ölçüde farklılıklar gösterdiğine işaret etmektedir. Fraley ve Shaver (2000) kategorik sınıflandırmalardaki tutarsızlıkların bağlanma araştırmalarında cevaplanması gereken en önemli sorunlardan biri olduğunu ve boyut düzeyindeki ölçümlerin her koşulda kategorik ölçümlerden daha tutarlı sonuçlar verdiğini belirtmektedirler.

Bağlanma kuramının genel sayıltılarına göre bağlanma stillerinin bu çalışmada kullanılan yedi bağımlı değişken ile Tablo 1'de sunulan beklentilere uygun olarak sistematik olarak ilişkili olması beklenir. Buna göre, kullanılan ölçekten bağımsız olarak, güvensiz bağlanma kategorileriyle karşılaştırıldığında, güvenli bağlananların yüksek düzeyde benlik saygısı ve belirginliği, düşük düzeylerde sürekli kaygı, ayrılık kaygısı, başkalarını memnun etme isteği, onaylanmama kaygısı ve yalnızlıktan hoşlanma göstermeleri beklenir. Korkulu bağlanma stiline de aynı bağımlı değişkenlerde güvenli bağlanma stiline tersine bir örüntü sergilemesi beklenir. Saplantılı bağlananların benlik saygısı ve benlik belirginliği değişkenlerinde korkulu bağlananlara benzemesi, ancak özellikle yüksek düzeyde sürekli kaygı, ayrılık kaygısı ve başkalarını memnun etme isteği ile diğer stillerden farklılaşmaları beklenir. Kayıtsız bağlananların ise benlik saygısı ve benlik belirginliğinde güvenlilere benzemesi ancak özellikle yüksek düzeyde yalnızlıktan hoşlanma ve düşük düzeyde onaylanmama kaygısı göstermeleri beklenir (Bartholomew, 1990; Hazan ve Shaver, 1994; Shaver ve Mikulincer, 2002; Sümer ve Güngör, 1999). Bulgular, farklı ölçeklerle oluşturulan bağlanma grupları arasında binişme düzeyi

düşük olmasına karşın özellikle İA ve İÖA'da gözlenen grup farklılıklarının beklentilere uygun olduğu gözlenmiştir.

Bu beklentiler temelinde ortalamalar incelendiğinde genel olarak bulguların beklentilerle tutarlı olduğu görülmektedir. Örneğin her üç ölçekte de güvenli bağlanan katılımcıların benlik saygısı ve benlik belirginliği değişkenlerinden en yüksek ortalamaları, diğer değişkenlerden de en düşük ortalamaları aldıkları görülmektedir. Değişkenlerin çoğunluğunda farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır. Üç güvensiz bağlanma grubu arasındaki farklılıklara bakıldığında da bulgular beklentilerle genel olarak tutarlıdır. Örneğin saplantılı bağlananlar her üç ölçekte de ayrılık kaygısı değişkeninden en yüksek ortalamayı almışlardır. Ancak, istatistiksel olarak sadece İÖA'da saplantılı olanlarla diğer bütün gruplar arasındaki farklılıklar anlamlıdır. İA ve YİYE'de aynı değişken üzerinde saplantılı bağlananlarla korkulu bağlananlar arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı değildir. Özellikle kayıtsız bağlananların diğer gruplardan farklılaşması beklenen yalnızlıktan hoşlanma değişkeninde her üç ölçekte de en yüksek ortalama kayıtsız bağlananlara aitken, sadece İA'da kayıtsız bağlananlar diğer bütün gruplardan anlamlı olarak farklılaşmıştır. YİYE'de ise aynı değişkende gruplar arası farklılıklar anlamlı değildir.

Genel olarak bakıldığında, güvenli bağlanma ile güvensiz bağlanma grupları arasındaki farklılıklar bütün ölçeklerde tutarlı bir örüntü sergilerken güvensiz bağlanma stilleri arasındaki farklılıklar ölçekler arasında görece farklı örüntüler sergilemektedir. Bağlanma stillerinin bağımlı değişkenlerde açıkladığı varyansın büyüklüğünü gösteren E_{η^2} değerlerine bakıldığında, yalnızlıktan hoşlanma değişkeni dışındaki değişkenlerde YİYE'ye göre sınıflanan bağlanma stillerinin daha yüksek düzeylerde varyans açıkladığı ve buna bağlı olarak YİYE'de gruplar arasındaki farklılıkların daha belirgin olduğu gözlenmektedir. Bu çalışmada İA ve İÖA'ya ilişkin elde edilen bulgular ve bu ölçeklerle sınıflanan bağlanma gruplarının ele alınan yedi

değişken ortalamaları üzerindeki farklılıkları, Sümer ve Güngör'ün (1999, ikinci çalışma) bulguları ile büyük oranda tutarlıdır. Bu bulgular İA ve İÖA'nın örneklemeden bağımsız olarak ölçüm gücüne sahip olduğunu ancak YİYE'den daha düşük oranda varyans açıkladığını göstermektedir.

Her üç ölçekte de bağlanma grupları arasındaki farklılıkların genel olarak bağlanma kuramı sayıltılarıyla tutarlı olduğu gözlenmektedir. Ancak, grupların dörtlü bağlanma modeli temelinde ayrışmalarının tutarlılığını ve her bir ölçekteki stillerin birbirlerine olan uzaklığının ne oranda modele uyduğunu anlamak amacıyla yedi bağımlı değişkenin yordayıcı olarak kullanıldığı diskriminant fonksiyon analizi yapılmıştır. Şekil 2'de görüldüğü gibi dört kategori modeline uygun olarak, güvenli stile karşı korkulu stilin, kayıtsız stile karşı da saplantılı stilin birbirlerinden uzakta yer aldığı ve en iyi ayrıştıkları örüntü YİYE'ye göre yapılan sınıflamada görülmektedir. YİYE üzerindeki analizde birinci fonksiyon kaçınma boyutunda yüksek olan stilleri (kayıtsız ve korkulu) düşük olan stillerden (saplantılı ve güvenli) ayırırken, ikinci fonksiyon kaygı boyutunda düşük olan stilleri (güvenli ve kayıtsız) yüksek olanlar stillerden (korkulu ve saplantılı) ayırmaktadır. İÖA'nın grup değişkeni olarak kullanıldığı analizlerde zihinsel modeller temelinde benzer bir ayrışma görülmesine karşın grup uzaklıkları tam olarak modele uygun değildir. Özellikle güvensiz stillerin belirgin olarak ayrışmadığı ve korkulu stilin saplantılı ve kayıtsız stilden uzaklığının yeterince belirgin olmadığı görülmektedir. İA'nın grup değişkeni olarak kullanıldığı analizde ise korkulu ve saplantılı stillerin birbirinden ayrışmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar boyutlar temelinde ayrışma ve stiller arasındaki uzaklığa bakıldığında dört kategori modelini en iyi yansıtan sınıflamanın YİYE tarafından yapıldığını göstermektedir. Bartholomew ve arkadaşları tarafından geliştirilen iki ölçek karşılaştırıldığında ise İÖA'daki ayrışmanın İA'dan daha belirgin olduğu gözlenmiştir.

Diskriminant analizinde grupları doğru sınıflandırma yüzdeleri bakımından üç ölçek arasında

anlamli bir farklılık olmadığı, ancak korkulu stilin İA ve İÖA'da, saplantılı stilin de YİYE'de en düşük düzeyde doğru sınıflandırıldığı görülmektedir. Feeney de (2002) bu tür ölçeklerde saplantılı bağlanma kategorisinde sınıflanma oranının görece yüksek rapor edildiğini bildirmektedir. Bu sonuçlar bağlanma ölçeklerinin kategoriler düzeyinde kullanımında YİYE'nin dört kategori modeline uygun olarak bağlanma stillerini ayırttığını, ancak güvensiz bağlananlar arasındaki gruplanmanın yeterli düzeyde yüksek yüzdelerle yapılmadığını ve doğal olarak yanlış sınıflandırmaları da içerdiğini göstermektedir.

Bu çalışmanın amaçlarından biri de bağlanma kategorilerini ve boyutlarını yordama gücü bakımından karşılaştırmaktır. Bu amaçla her bir bağımlı değişken üzerinde yapılan iki faktörlü ANOVA ve regresyon analizleri bağlanma boyutlarının kategorilerden daha fazla varyans açıkladığını göstermiştir. Ölçekler temelinde karşılaştırma yapıldığında ise YİYE'nin hem kategorik hem de boyut temelli analizlerde diğer ölçeklerden daha fazla varyans açıkladığı gözlenmiştir. Bu bulgular geçmiş çalışmalarla tutarlı olarak kaygı ve kaçınma boyutlarının bağlanmada temel süreçleri temsil ettiğini ve yüksek düzeyde yordama gücüne sahip olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde Brennan ve arkadaşları da (1998) İA'nın kategorik düzeyde, YİYE'nin de hem kategorik hem de boyutlar düzeyinde dokunma, cinsellik ve cinsel tercihlere ilişkin farklı bağımlı değişkenler üzerindeki yordama gücünü karşılaştırdıkları analizlerinde, YİYE boyutlarının İA ve YİYE kategorilerinden daha yüksek düzeyde yordama gücüne sahip olduğunu bulmuşlardır. Ancak Brennan ve arkadaşları İA'nın boyut düzeyinde (zihinsel modelleri kullanarak) yordayıcı gücünü karşılaştırmamışlardır. Bu çalışmada İA ve İÖA'dan elde edilen zihinsel modellerin boyut olarak bu ölçeklerdeki kategorilerden belirgin olarak yüksek yordama gücüne sahip olduğu, ancak her iki ölçekte de zihinsel modellerin YİYE boyutlarından görece daha zayıf bir yordama gücü gösterdiği bulunmuştur.

Son yıllarda yapılan çalışmalar, araştırmacıların bu tür bulguları dikkate alarak bağlanmada boyutlar düzeyindeki ölçümleri daha çok tercih ettiklerini göstermektedir (Bartholomew ve Moretti, 2002; Feeney, 2002; Shaver ve Mikulincer, 2002). Bu alandaki kapsamlı ölçüm geçerliği çalışmaları, hem bağlanmanın sürekli değişkenler temelinde kavramsallaştırılmasının daha doğru olduğunu hem de boyut düzeyindeki analizlerin, kategoriler düzeyindeki analizlere göre daha yüksek ölçüm geçerliğine sahip olduğunu göstermektedir (Feeney, 2002; Fraley ve Waller, 1998). Bağlanma stillerini kullanarak kategoriler düzeyinde yapılan ölçümlerin yanlılığa daha açık olduğu ve yüksek düzeyde sınıflandırma hataları içerdiği başka çalışmalarda da belirtilmektedir (Brennan ve arkadaşları, 1998; Fraley ve Waller, 1998).

Son yıllardaki çalışmalar bağlanmadaki bireysel farklılıklara ve altta yatan süreçlere benlik ve başkaları zihinsel modelleri yerine bağlanma sistemi dinamikleri temelinde yaklaşılmasının bazı avantajları olacağını göstermektedir (bkz., Fraley ve Shaver, 2000). Böyle bir yaklaşım hem erken dönemdeki ve yetişkinlikteki bireysel farklılıkların aynı çerçeve içinde ele alınmasına izin vermekte hem de yetişkin bağlanma dinamiklerinin aynı zamanda "kendini duygusal olarak düzenleme" dinamiği olarak incelenmesini kolaylaştırmaktadır (Mikulincer ve Shaver, 2002). Fraley ve Shaver'a göre, bu yeni yaklaşımla tutarlı olarak, kaygı ve kaçınma boyutları bağlanma sistemindeki en temel süreçleri temsil etmektedir ve kuramın özüyle daha uyumludur.

Kişi beyanına dayanan bağlanma ölçekleri genellikle kişiler arası süreçlerde "bilinçli" farkındalığı ölçer ve o oranda bu yanlılığa ve savunmacı çarpıtmalara açıktır (Hesse, 1999; Lopez, 2003; Fraley ve Waller, 1998). Ancak, diğer ölçeklere oranla YİYE yüksek düzeyde güvenilirliğe ve yordama gücüne sahiptir. Bu tür ölçekler için önemli bir ölçüt de zaman içinde ölçüm istikrarıdır. Batı ülkelerinde yapılan çalışmalar İA ve YİYE'nin görece test tekrar test güvenilirliğine sahip olduğunu göster-

miştir (bkz., Lopez, 2003). Sümer ve Güngör'ün (1999) çalışmasında da İA ve İÖA'nın dört hafta arayla yapılan test tekrar test ölçümünde görece yüksek bir tutarlılık gözlenmiştir. Gelecek çalışmalarda YİYE'nin de zaman içinde tutarlılığı sınınamalıdır.

Sonuç ve Öneriler

Benzer geçmiş çalışmaların ve bu çalışmanın bulguları katılımcı beyanına dayalı ölçeklerin kullanılması durumunda boyut düzeyindeki ölçümlerin özellikle yakın ilişkilerdeki dinamikleri anlamak bakımından kategorik ölçümlerden üstünlükleri olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, bu araştırma bulgularına dayanarak araştırmacılar için aşağıdaki önerilerde bulunulabilir. (1) YİYE'nin 18'er maddelik iki alt ölçeği ile ölçülen bağlanma, kaygı ve kaçınma boyutları tutarlı olarak Türk örneklemini üzerinde de ayrılmaktadır ve yüksek düzeyde iç tutarlığa sahiptir. (2) Boyut temelinde ölçümler kategorik temeldeki ölçümlerden daha yüksek yordama gücüne sahiptir. (3) Bağlanma davranışlarını tipik kategoriler yerine boyutlar üzerinde sürekli puanlar olarak kavramsallaştırmak kağıt kalem ölçeklerinin sınırlılıklarını görece azaltabilir. (4) Dört Kategori Modeline uygunluk bakımından YİYE diğer ölçeklerden daha iyi performans göstermektedir. (5) YİYE özellikle boyut temelindeki ölçümlerde diğer ölçeklerden belirgin olarak daha yüksek yordama gücüne sahiptir ve kağıt-kalem testlerinin kullanıldığı durumlarda tercih edilmelidir.

Bu çalışmada görüşme tekniğine dayalı ölçümlerin YİYE ile karşılaştırması yapılmamıştır. Ancak, özellikle klinik değerlendirmelerin yapıldığı ölçümlerde ve geçmiş yaşantıların etkisinin incelendiği araştırmalarda YBG vb. görüşme teknikleri kullanılmalıdır (Bartholomew ve Shaver, 1998; Jacobvitz ve ark., 2002; Shaver ve Mikulincer, 2002; Feeney, 2002). Son yıllarda, boyut düzeyinde psikometrik kalitesi yüksek olan bağlanma ölçeği geliştirme çalışmaları yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda Fraley, Waller ve Brennan (2000) YİYE ve

benzer ölçekleri Madde Tepki Kuramını kullanarak analiz etmişler ve hem boyut düzeyinde ölçüm gücü görece yüksek hem de küme analizi yoluyla bağlanma stillerini kategorik olarak daha doğru sınıflandıran yeni bir ölçek geliştirmişlerdir. Kaygı ve kaçınma boyutlarını YİYE'ye benzer şekilde ölçen bu ölçeğin faktör yapısının ve yapı geçerliğinin yüksek olduğu (Fraley ve ark., 2000), yüksek düzeyde test tekrar test güvenilirliğine sahip olduğu ve ölçüm yanlılığının görece düşük olduğu bulunmuştur (Sibley ve Liu, 2004). YİYE'nin revize edilmiş versiyonu (Revised Experiences in Close Relationships, ECR-R) olarak isimlendirilen bu ölçeğin de Türk örneklemini üzerinde sınanması ve araştırmacıların kullanımına sunulması yararlı olacaktır.

Son yıllarda yapılan çalışmalar bağlanma ölçeklerinin belirli ilişki türleri (romantik ilişkiler, ebeveynlerle ilişkiler, arkadaşlarla ilişkiler vb.) dikkate alınarak doldurulmasının yordama gücünü artırdığını göstermektedir (bkz., Cozzarelli, Hoekstra ve Bylsma, 2000). Gelecek araştırmalarda bağlanma stil ya da boyutlarının ölçülmesinde ilişki türüne özgü yönergelerin kullanılması önerilebilir. Son olarak, bu araştırmanın örneklemini yalnızca öğrencilerden oluşmaktadır ve bağlanma ölçeklerinin genel olarak yakın ilişkiler dikkate alınarak doldurulması istenmiştir. Bu, araştırmanın dikkate alınması gereken bir sınırlılığıdır. Gelecek çalışmalarda başta görüşme tekniği olmak üzere, farklı bağlanma ölçüm yöntemleri de yordama gücü bakımından Türk örneklemi üzerinde incelenmelidir.

Kaynaklar

- Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44, 709-716.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Baldwin, M. W., & Fehr, B. (1995). On the instability of attachment styles ratings. *Personal Relationships*, 2, 247-261.

- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7, 147-178.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-241.
- Bartholomew, K., & Moretti, M. (2002). The dynamics of measuring attachment. *Attachment & Human Development*, 4, 162-165.
- Bartholomew, K., & Shaver, P. R. (1998). Measures of attachment: Do they converge? In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships* (pp. 25-45). New York: Guilford Press.
- Beck, A. T., Epstein, N., Harrison, R. P., & Emery, J. (1983). *Development of the Sociotropy-Autonomy Scale: A measure of personality factors in psychopathology*. Philadelphia: University of Pennsylvania.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Separation, anxiety and anger*. New York: Basic Books.
- Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P.R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. In J. A. Simpson and W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships* (pp. 46-76). New York: Guilford Press.
- Campbell, J. D., Trapnell, P. D., Heine, S. J., Katz, I. M., Lavallee, L. F., & Lehman, D. R. (1996). Self-concept clarity: Measurement, personality correlates, and cultural boundaries. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 141-156.
- Carver, C. S. (1997). Adult attachment and personality: Converging evidence and a new measure. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 865-883.
- Cozzarelli, C., Hoekstra, S. J., Bylsma, W. H. (2000). General versus specific mental models of attachment: Are they associated with different outcomes? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26, 605-618.
- Collins, N. L., & Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 644-663.
- Crowell, J. A., Fraley, R. C., & Shaver, P. R. (1999). Measures of individual differences in adolescent and adult attachment. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 434-465). New York: Guilford.
- Cuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda benlik saygısı*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Feeney, J. A. (2002). Attachment-related dynamics: What can we learn from self-reports of avoidance and anxiety? *Attachment and Human Development*, 4, 193-200.
- Fraley, R. C. & Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of General Psychology*, 4, 132-154.
- Fraley, R. C. & Waller, N. G. (1998). Adult attachment patterns: A test of the typological model. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships* (pp. 77-114). New York: Guilford Press.
- Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A. (2000). An item-response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 350-365.
- George, C., Kaplan, N., & Main, M. (1985). *Attachment interview for adults*. Unpublished Manuscript, University of California: Berkeley.
- Griffin, D., & Bartholomew, K. (1994a). The metaphysics of measurement: The case of adult attachment. In K. Bartholomew and D. Perlman (Eds.), *Attachment processes in adulthood: Advances in personal relationships* (Vol. 5, pp. 17-52). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Griffin, D., & Bartholomew, K. (1994b). Models of the self and other: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 430-445.
- Güngör, D. (2000). Bağlanma stillerinin kuşaklararası aktarımında anne-babalık stillerinin rolü. Basılmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Hazan, C., Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5, 1-22.
- Hesse, E. (1999). The Adult Attachment Interview: Historical and current perspectives. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 395-433). New York: Guilford.
- Jacobvitz, D., Curran, M., & Moller, N. (2002). Measurement of adult attachment: The place of self-report and interview methodologies. *Attachment and Human Development*, 4, 207-215.

- Karakurt, G. (2001). Impact of adult attachment styles on romantic jealousy. Unpublished master's thesis. Ankara: Middle East Technical University.
- Lopez, F. G. (2003). The assessment of adult attachment security. In F. G. Lopez, J. Shane, & C. R. Snyder (eds.), *Positive psychological assessment: A handbook of models and measures*. (pp. 285-299). Washington, DC: American Psychological Association.
- Mikulincer, M., Florian, F., & Weller, A. (1993). Attachment styles, coping strategies, and posttraumatic psychological distress: The impact of the Gulf War in Israel. *Journal of Personality and Social Psychology*, *64*, 817-826.
- Öner, N. (1977). Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri'nin Türk toplumunda geçerliği. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Öner, N., & LeCompte, A. (1985). *(Süresiz) Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri Elkitabı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Scharfe, E., & Bartholomew, K. (1994). Reliability and stability of adult attachment patterns. *Personal Relationships*, *1*, 23-43.
- Shaver, P. R., Belsky, J., & Brennan, K. A. (2000). Comparing measures of adult attachment: An examination of interview and self-report methods. *Personal Relationships*, *7*, 25-43.
- Shaver, P. R., Hazan, C., & Bradshaw, D. (1988). Love as attachment: The integration of three behavioral systems. In J. R. Sternberg & M. L. Barnes (Eds.), *The psychology of love* (pp. 68-99). New Haven, CT: Yale University Press.
- Shaver, P. R., & Mikulincer, M. (2002). Attachment-related psychodynamics. *Attachment and Human Development*, *4*, 133-161.
- Sibley, C. G., Liu, J. H. (2004). Short-term temporal stability and factor structure of the revised experiences in close relationships (ECR-R) measure of adult attachment. *Personality and Individual Differences*, *36*, 969-975.
- Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, *59*, 971-980.
- Simpson, J. A., & Rholes, W. S. (1998). Attachment in adulthood. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships* (pp. 3-21). New York: Guilford.
- Spielberger, C. D., Goorsuch, R. L., & Lushene, R. E. (1970). *Manual for State-Trait Anxiety Inventory*. California: Consulting Psychologists Press.
- Sümer, N. & Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stili ölçeklerinin Türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, *14*, 71-106.
- Sümer, N., & Güngör, D. (2000). The relationships between anxiety and avoidance dimensions of adult attachment and affective aspects of the self. International Conference on Personal Relationships, Brisbane, Australia, 27 June - 2 July 2000.
- Şahin, N. H., Ulusoy, M., & Şahin, N. (1993). Exploring the sociotropy-autonomy dimensions in a sample of Turkish psychiatric patients. *Journal of Clinical Psychology*, *49*, 751-763.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and adolescent self-image*. Princeton: Princeton University Press.
- Tuğrul, C. (1994). Alkoliklerin çocuklarının aile ortamlarındaki stress kaynakları, etkileri ve stresle başa çıkma yolları. *Türk Psikoloji Dergisi*, *9*, 57-73.
- Van Ijzendoorn, M. H. (1995). Adult attachment representations, parental responsiveness, and infant attachment: A meta-analysis on the predictive validity of the Adult Attachment Interview. *Psychological Bulletin*, *117*, 387-403.

Summary

Categorical and Dimensional Comparison of the Adult Attachment Measures

Nebi Sümer*

Middle East Technical University

Adolescent and adult attachment styles have been measured by both structured interviews, such as the Adult Attachment Interview (Main et al., 1985), and self-report measures, such as the Relationships Questionnaire (Bartholomew and Horowitz, 1991). Recent studies have revealed that interview measures have some advantages over the self-report measures in capturing underlying dynamics of attachment processes and patterns (see Bartholomew & Shaver, 1998; Shaver and Mikulincer, 2002). However, past studies also showed that dimensional measures of attachment are promising in predicting outcome constructs consistent with attachment theory and that they usually converge with the interview measures of attachment (Shaver & Bartholomew, 2002; Fraley & Waller, 1998). Previous studies investigating the predictive power of categorical and dimensional attachment measures in Western cultures revealed that attachment behaviors can be characterized by two fundamental dimensions represented in the models of self and others (Bartholomew, 1990; Bartholomew & Horowitz, 1991) or attachment anxiety and avoidance (Brennan, Clark, & Shaver, 1998). In both approaches, crossing these dimensions yields four attachment patterns (i.e., secure, fearful, preoccupied, and dismissing styles) that were conceptualized in the framework of the Four-Category Model (FCM) suggested by Bartholomew (1990) and Ainsworth et al. (1978).

Both the stability of these dimensions and the validity of the four categories have been supported by previous studies (e.g., Brennan et al., 1998; Griffin & Bartholomew, 1994a).

Sümer and Güngör (1999) adapted two of the self-report measures developed by Bartholomew and her colleagues (Relationship Questionnaire, RQ and Relationship Scales Questionnaire, RSQ) into the Turkish language and demonstrated that they have satisfactory reliability and validity for Turkish samples. However, these researchers did not compare attachment categories (i.e., four styles) with attachment dimensions derived from these categories (i.e., models of self and others). Thus, the purpose of this study is twofold. The first is to examine the factor structure of the Experiences in Close Relationships Inventory (ECR), which is developed by Brennan et al. (1998) and widely used in the framework of the FCM. The second is to compare the discriminatory and predictive power of the attachment categories and dimensions derived from the three self-report measures of attachment, namely, RQ, RSQ, and ECR.

Method

University students ($N = 272$) from a large Turkish university filled out the three measures of attachment (RQ, RSQ, and ECR) and seven scales from different questionnaires (i.e., self-esteem,

---

*Address for Correspondence: Prof. Dr. Nebi Sümer, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü 06531, Ankara, Turkey.
E-mail: nsumer@metu.edu.tr

self-concept clarity, trait anxiety, concern for approval, pleasing others, concern over separation, and autonomy) that were used as the dependent variables in this study.

Results

Results revealed that less than 50% of the participants, which were grouped into the four styles by the three measures, overlapped, suggesting that the measures are not consistent with each other in categorizing participants according to the FCM. As expected, examination of the correlations among the dimensions indicated that model of self derived from both RQ and RSQ was highly correlated with the anxiety dimension of the ECR, and the model of others was correlated with the avoidance dimension of the ECR. ANOVAs on the seven dependent measures showed that all of the attachment categories yielded significant differences on the majority of the dependent variables in the expected directions. However, comparison of the η^2 tests showed that attachment styles formed via cluster analyses using the ECR dimensions explained larger variances than the RQ and RSQ based attachment groups.

Discriminant analyses were conducted to investigate whether the attachment groups in the three measures can be topologically separated consistent with the premises of the FCM. Plots of group means of the two significant discriminant functions in the three discriminant analyses clearly showed that the ECR-based classification of the four attachment styles showed the best discrimination among the attachment groups, in which the secure vs. fearful groups and preoccupied vs. dismissing groups localized in the opposite ends. Finally, the comparison of the attachment categories and dimensions using η^2 s from the factorial ANOVAs on the seven dependent measures and the R^2 s from a series of regressions indicated that

attachment dimensions explained much larger proportions of variance than the attachment categories in all attachment measures and the ECR seemed to be the best measure in both dimensional and categorical analyses compared to the RQ and the RSQ in terms of explained variances.

Discussion

The factor structure and the internal consistency coefficients of the two subscales of the ECR were consistent with the findings of the previous studies (e.g. Brennan et al., 1998), suggesting that anxiety and avoidance dimensions can be reliably measured on Turkish samples. Overall, comparison of the categorical and dimensional analyses demonstrated that assessment of attachment is more precise and has more predictive power when analyses are conducted in terms of dimensions rather than the categories. These findings were consistent with the suggestions of previous studies and the conclusions of recent reviewers of attachment measurement (e.g., Bartholomew & Shaver, 1998; Fraley & Waller, 1998; Shaver & Mikulincer, 2002). In light of the obtained results, it is suggested that future researchers (1) utilize anxiety and avoidance dimensions since they appear to give the best approximation to the underlying structure of attachment patterns, (2) use dimensional analyses rather categorical analyses unless they have a well-justified reason for using attachment styles, and (3) prefer the ECR for Turkish samples since this scale seems to yield the best representation of the FCM and has more predictive power than the RQ and the RSQ. Finally, future researchers should also examine the psychometric quality of the revised version of the ECR that has stronger predictive power and construct validity than the previous measures (Fraley, Waller, & Brennan, 2000).